

TÖLLIN TYTTÖ

Eila Tölli-Kalinina

OSA 4/8

Ensimmäinen painos
KL-Paino Ylivieska 1998

Julkaistu sähköisessä muodossa
jatkokertomuksena

Etusivulla

heinä-elokuussa 2001

www.etusivu.net

Laivojen rakentamiseen tarvitaan Karjalan tarvepuuta. Sitä hakataan leimaamalla valitut puut. Metsätöihin tulee lisää työvoimaa. Tällä kertaa armeijasta vapautettuja haavoittumisen jälkeen tai muista psyykkisistä syistä, heitä on parisataa miestä. Miehet vaihtavat leipäannoksensa tupakkaan, jotkut heistä keräävät rahaa kotiin paluun toivossa. Huono ruoka ja tupakkaan vaihdettu leipä suurentavat reilusti keripukkiin sairastuneiden määrän. Mies väsähtää suoraa hakkuupalstalla. Kuolleita on löytynyt oksaläjistä. Tapaukset ovat yksittäisiä, mutta se kumminkin kertoo siitä että syksyn tultua elämä taas vaikeutuu.

Laskutusosasto vaatii lisää henkilöstöä. Palkanlaskijat jaetaan kahteen ryhmään, kirjanpitäjä ja laskuttaja. Toiseksi laskuttajaksi tuli Takkisen Margit. Kilpailemme Margitin kanssa, kumman ryhmässä on parempia työntekijöitä. Margit ylpeilee leipuri Leivon pojan Eeron tuloksilla. Minulla on Zlobin, hänestä lehdetkin kirjoittaa. Zlobin on haavoittunut käteen, eikä toinen käsi oikein hyvin toimi. Mutta pokasahalla hän saa hyviä tuloksia. Ei Eero jälkeen jäänyt, mutta hän ei välittänyt julkisuudesta.

–Mitäpä tuosta huutamaan, teen vain työtäni.

Kyllä hyvä työnteko aina huomattiin, on siitä ollut lehdissäkin, että Eero on saanut myöhemmin “Ansiotuneen metsäteollisuuden työntekijän “ arvonimen ja monia mitaleja.

Rintamalla tilanne muuttuu, Italia on vetäytynyt sodasta ilman ehtoja. Emme oikein ymmärrä mitä yhteyttä sillä olisi ollut Venäjän ja Saksan väliseen sotaan. Ajateltiin vain, että sillä on tarkoitus saada ihmisten huomio pois sodasta ja sen kurjuudesta. Meidän ymmärryksen mukaan toinen rintama tarkoitti sitä, että ameriikkalaiset alkaa heti kurittaa saksalaisia. Mutta ameriikkalaiset ovatkin nousseet maihin Italiassa. Mitä Teheraanin konferenssi muuttaa? En oikein ymmärrä kaikkea mitä lehdissä kirjoitetaan, eikä lehdet aina joudu edes käsiinikään. Poliitiikka on jotenkin semmoista, että sitä ei puhuta ymmärrettävällä ihmisten kielellä. Aina muka on jotain toivoa, eikä mikään muutu. Sen tiedämme, että konferenssiin on saapuneet Churchil, Rozevelt ja Stalin.

Myöhäinen syksy vuonna 1943. Kirjanpito-osastolla kuuluu helmitaulujen raksutus ja seisoo paksu mahorkan savu. “Tuo tietää taas päänsärkyä koko illaksi, antaisivat edes aukaista tuuletusikkunan”–mietin pahalla päällä.

Puhelin soi. Pääkirjanpitäjä ottaa luurin, puheesta kuulen, että puhe jotenkin koskee meitä Margitin kanssa, sillä Sevir Nikolajevitsh katsoo meitä vuorotellen ja hymyilee, panee luurin paikoilleen ja sanoo iloisesti:

–Tytöt, olen teille tilannut kurssipaikat laskuttajan kurseille, ne alkavat kahden päivän päästä Belomorskissa. Huomenna valmistautukaa ja ylihuomenna menette.

Katsoimme Margitin kanssa toisiimme, Margit nyökkäsi päätään, josta ymmärsin, että hän suostuu. Illalla parakissa kerroin äidille ja Villelle menostani:

–Mutta hyvä lapsi, mitä me puetaan sinun päälle? Tänään on jo toistakymmentä astetta pakkasta ja talavi on eessä.

–Mutta kun pitäisi lähteä.

–Tuossa ovat nuo kangaskengät, isothan ne ovat, matalat kesäkengät. Koitetaan jotenkin saaha niistä lämpimämmät.

Lopputuloks oli kyllä semmoinen, että asusteet pelasti suuremmalta kylmältä, mutta olivat hauskaa katseltavaa. Olin vieläkin hyvin pieni kooltani, jaloissa isot kangaskengät monta numeroa suuremmat kuin oma jalka ja vielä pienellä korolla. Villen turkin helmasta leikattiin palanen ja sillä vuorattiin kengät, lampaan villat näkyivät kengän reunan yli, takiksi sain vanhan miesten pompan, joltakin äiti osti sen leivänpalalla tai tupakka-annoksella. Pompan hihat roikkuivat polviin asti, samanpituinen oli pomppakin, äiti kuittasi sen sillä että “ ethän tartte vanttuuta, mistä neki otettais”

Puuttui vielä päähine. Jotain huivin tapaista oli, tietten, päässä ollut, mutta eihän se aivan kaupunkiin, vaikka pahaseenkin, kelvannut.

–Jos me tuosta viltistä otettais nurkka, eihän se paljoa pienene, ja olishan se lämmin.

Villeä vähän nauratti, mutta hyväksyi kumminkin:

–Nyt on neiti valmis pääkaupunkiin menemään!

Margit tuli katsomaan minun valmisteluja. Sitten se vasta hauskaa oli! Margit oli kasvanut kaikista vaatteista ja ne olivat kaikki liian pieniä. Samanlainen viltinnurkka oli hänenkin päässä. Puolitakki, jossa olivat liian lyhyet hihat ja ruojukengät, jotka mahtuivat nipin-napin. Yksitellen katsottuna kumpikin oli aivan ajanmukaisesti pukeutunut, mutta yhdessä näytimme hassulta parilta. Isompi, jolla kaikki on liian pientä, pienempi, jolla kaikki on naurettavan suurta, ja vielä se lampaankarva törrötti kengistä.

–Tuommosta ei kyllä tahallaankaan olisi voinut keksiä,– ei malttanut olla hiljaa Ville.

–Ei se haittaa, mitä hassumpaa, sen mukavampaa,– en osannut vielä vaatteilla koreilla ja tykkäsin kaikenlaisesta pelleilystä.

Meidät hyväksyttiin kursseille, sijoitettiin asumaan Uuden Kovzhinon saarelle, pienen, pieneen lautamökkiin. Meidän ympärillä ei ollut yhtään rakennusta. Ennen kuin oltiin perillä, meidän piti mennä seitsemän sillan yli. Yhteiskunnallisia liikennevälineitä ei ollut, matka suoritettiin jalan. Mökkiin oli rakennettu laverit kahteen tasoon.

Ylhäällä nukkui viisi tyttöä, alhaalla kolme, kolmas oli siivoja, hän hakkasi polttopuita ja lämmitti ympäri vuorokauden tynnyristä tehtyä uunia, sittenkin oli kylmä.

Kursseilla meillä alkoi mennä heti oikein hyvin, olimmehan vasta koulusta tulleet ja tunsimme metsätyöt, niistähän oli puhe joka päivä, metsätöihin oli sidottu koko opintoaihe. Paljon huomiota kiinnitettiin talouslaskentaan, kirjanpitoon, analyysiin.

Suurin osa laskutehtävistä oli palkanlaskumalleja, veron pidätys palkasta, siis juuri se, mitä laskuttaja palkanlaskuosastolla tarvitsee. Laskutehtävät oli tehneet kabinetityöntekijät ja tulokset saattoivat olla abstraktisia.

–Mitä tytöt, ettekö taaskaan ole tyytyväisiä? Mikä siinä laskussa on mennyt pieleen?–Kyseli opettaja, olimme jo ennemminkin kyseenalaistaneet tehtäviä.

–Katsokaapa, tässä tapauksessa ollaan juontamassa hevosella, yhden kuorman paino on kolme tonnia, kuutiometreinä noin neljä kuutiometriä. Me koitamme ottaa selvää, pystyykö meidän “mongolka” vetämään sitä kuormaa. Meillähän on vain pieniä, karvasia mongolilaisia hevosia,– melkein yhteen ääneen kiinnitimme opettajan huomion tulokseen.

–Huomasiko muut? Teistä tulee hyviä kirjanpitäjiä aikanaan. Aina on kiinnitettävä huomio tuollaisiin epäreaalisiin tuloksiin.– Kiitteli opettaja.

–On niin nälkä, että maailma silmissä mustenee,– sipisi Margit minulle.

–On olemassa vain yksi mahdollisuus, ottaa huomisen päivän leipäannos,– vastasin hiljaa, sillä oli menossa tunti.

–Ei kaupassa anneta vielä.

–Annetaan, jos muutamme päivämäärän, kyllä minä sen tekisin, mutta kauppaan en lähde irtokupongin kanssa. –Minussa eli vahvasti leipäkortinväärentäjä.

–Tee sinä, minä menen kauppaan,– sanoi Margit aivan vakavissaan.

Tein parhaani, pikkusn raaputin, sitten korjailin mustalla lyijykynällä, lopuksi vähän kastelin ja painelin että kynä ei kiiltäisi.

–Siinä on,– annoin Margitille sen päivän irtokupongit.

Meidän pulpetti oli aivan oven vieressä. Margit harppasi ulos kahdella askeleella eikä hänen poistumista kukaan huomannut. Vielä saman tunnin aikana hän palasi mukanaan kaksi ihanan tuoksuista neljänsadan gramman huomisen päivän leipäannosta.

–Kerroin kaupassa, että olemme tulleet kurseille, siksi meillä on loppuun kuuta irtokupongit.

Tällä Margit varmistui, että huomennakin syömme seuraavan päivän leivän, ja vaikka saman tien kahdenkin päivän normin. Mutta tuli syötyä useammankin päivän normi, kortti loppui ja kuukautta oli vielä kuusi päivää jäljellä. Nyt vasta aloimme ajatella, että mitä me nyt tehdään? Unissakin syötiin leipää suun täydeltä. Olimme olleet vasta ensimmäisen päivän paljaalla ruokalan päivällisellä. Se ei tuntunut missään, vetelää velliä vain kerran päivässä ilman leipää.

Aamulla heräsin siihen, että vuode oli märkä ja kylmä.

–Margit, olet kussut allesi, –huusin Margitille suomeksi.

–En varmasti! Itse sinä olet kussut, minä en ole sitä tehnyt edes pienenä.

–Tarkastetaan, kummalla on haarainväli märkä, vahinko on sen.

–Tytöt, paha teidät perikööt, kumpi teistä minun naamalle kusee?– Huusi siivoja alhaalta.

–Sitähän tässä juuri selvitetään!–Vastasin siivoojalle.

Margit oli joka puolelta märkä, vahinko täytyi olla hänen. Siivoja ei suuttunut, keskellä yötä pani tulen pesään, käski meidät alas puhdistamaan itseämme, kuivaamaan vaatteita, että päästäisiin koulukuntoon, ja koko ajan voivotti:

–A-voi, voi ! Tiedättekö, että se tietää paha. Vain pahan edellä näin käy, a-voi., voi.

–Olkaa nyt varovaisia.

Meidän kortit oli kiinnitetty toimihenkilökunnan ruokalaan, siellä kävi aterioimassa näyttelijät, lavatyöntekijät, opettajat ja muut kevyen työn edustajat. Annokset olivat pienempiä, kuin työläisten normin mukaan.

Tulimme ruokalaan päivälliselle. Margit ei löytänyt ravintolakorttia mistään. Käännettiin kaikki taskut nurin, tarkastettiin kirjojen välit, se oli hukassa lopullisesti.

–Älä hätäännä, koita vielä kerran tarkastaa kaikki taskut,– yritin lohduttaa miten osasin.

–Saat uskoa, että sitä ei ole.

–Mennään pöytään, tuolla istuu meidän ryhmästä tyttöjä.

Mitään selvittämättä tytöille, keräsin yhteen läjään kaikki kupongit ja annoin tarjoilijalle.

Tarjoilija tuo pöytäamme kolme annosta.

–Meillä oli neljä kuponkia.

–Tytöt, ei teillä ollut, katsokaa, olisitteko neljännen pudottanut puffetissa maksaessa.

–Ei! Kyllä minä tiedän, niitä oli neljä.

Tarjoilija toi neljännenkin lautasellisen sitä lientä.

Seuraavana päivänä yritimme samaa konstia, ei se onnistunut. Tarjoilija osasi jo odottaa meiltä samaa tempua.

–Meillä on hätätilanne, olemme kadottaneet loppukuun leipäkortit ja toisen

ruokalakortin, –en kehdannut sanoa, että leipäkortit söimme loppuun ennen aikoja.

–Tytöt, minä tiedän, että eilenkin petitte, mutta tänään on niin tiukka kokki, ei hän anna, hänellä on suuri perhe, ja kaikki minkä vain voi, vie hän kotiinsa. Huomenna tulkaa, tehdään makkaraa hylkeen lihasta, monet eivät sitä syö, on helpompi saada lisäannos. Söimme yhdeltä lautaselta vetelän vellin, noustiin pöydästä yhtä nälkäisinä, kun oltiin tultukin, tai olo oli vielä vaikeampi, härnättiin vain makuhermoja.

–Näpistetään puffetista leivän leikkaajalta punnittaessa tulleet pikkupalat, ei hän huomaa, sillä koko ajan flirttailee jonkun kanssa.

Seisoimme jonkun aikaa tiskin vieressä, kun puffetin hoitaja kääntyi pois päin, kähvelti Margit pienen leivänpalan. Minä seisoin jonkun aikaa, mutta tyttö alkoi varmaan epäillä meitä, ja siirteli palaset kauemmaksi. Enkä minä olisi uskaltanut edes yrittää.

–Luuletko, että tässä on jakamiseen asti?– Kysyi Margit ja työnsi koko palasen suuhunsa. Ei siinä todellakaan ollut jakamisen varaa.

–Kuule, kurssilaiset ovat käyneet luovuttamassa verta, siellä annetaan hyvä päivällinen sen jälkeen ja vielä leipäannos mukaan. Mennään poliklinikalle,– Margit keksi.

–Jotainhan meidän täytyy tehdä, mennään.

Tulimme poliklinikalle, siinä töllisteltiin, mihin päin meidän olisi pitänyt mennä, mistä löydämme osaston, jossa luovutetaan verta.

–Mitä tytöt etsii?– Vanhempi naishenkilö valkoisessa sairaalatakissa tuli meidän luo.

–Tulimme verta luovuttamaan, haavoittuneet tarvitsevat,–sanoi Margit omalla suoralla tavallaan.

–Voi hyvät lapset, ei me lapsilta verta oteta. Oletteko katsoneet peiliin? Kummallekin teistä pitäisi heti lisätä täysi litra. Menkää kotiin.

–Mitä me sitten keksitään.?

Nyt oli tulleet maksunpäivät. Ei ollut leipäkorttia, vain yksi ruokalanliemilautanen kahteen henkeen koko päiväksi. Seuraavana päivänä, kun oli sitä hylkeen makkaraa, oli sellaisia, jotka jättivät syömättä makkaran pöydälle. Niissä oli yhtäaikaan lihan ja kalan maku. Söimme oman annoksen ja sitten Margit harppoi lähipyödiltä ja minä kävin keräämässä kauempaa.

Koitetiin muistella, olisiko ketään joka voisi auttaa, jokaisella oli vain korttiannos, siitä ei oikein liikene. Kalastajia emme tunteneet, eikä uskallettu mennä kerjäämään.

–Norlundin Emppu ja Magrid ovat muuttaneet tänne, he ovat sikalassa töissä, käydään heidän luona, nyt kelpaisi vaikka sian ruoka.

Menimme Norlundille. Magrid oli kotona. Kerroimme hänelle rehellisesti, miten meille oli käynyt.

–Kyllähän te tiedätte, että ei tämä meillekään mitenkään helppoa ole, mutta odottakaa, käyn syöttämässä siat, jos sinne olisi jotain tullut.

Odotimme kunnes Magrid kävi syöttämässä siat ja toi tullessaan ison kaalinkerän ja pellavasiemenkakun, semmosta tulee kun pellavasta puristetaan öljy pois.

–On siinä ainakin valkuaisainetta, katsokaa, ettei vatsa tule kipeäksi, ei sitä kaikkien vatsa kestä.

–Kiitos nyt tästä, kyllä ainakin ymmärrämme, että korttia ei syödä ennen aikaa, vaikka onnistuttaisiinkin petkuttamaan jotain kauppiasta.

Magrid antoi vielä kahvin sakkaja, jostain ravintolasta hänelle tuotiin niitä sotkematta muihin, sioille tarkoitettuihin, jätteisiin.

–Kuivatkaa, ja viekää äidille, siitä tulee vielä hyvinkin kahvin makuista.

Menihän ne loputkin päivät, tunneilla kävimme joka päivä, vaikka ei aamulla tiedetty, saammeko koko päivänä mitään suuhun. Oli ollut ennenkin nälkä, eikä vatsaa oltu saatu täyteen pitkiin aikoihin, mutta jos kysytään mikä on oikea nälkä, niin tämä kurssiaika oli sitä.

Päätä on alkanut kutittaa. Jos taitavasti sormen työnsi hiuksiin, sormien alla tuntui pieni mukura, kun sen sai hyvin sormilla kiinni, oli tai hyppysissä. Olin nähnyt siivojan kampaavan tiheällä kammalla, mutta eihän toisen kampa voi lainata, eikä niitä ollut missään saatavilla.

–Margit, onko sinulla täitä päässä?– Kysyin Margitilta.

–Ei! Eikä ole koskaan ollutkaan.

Minä keräsin kaiken rohkeuteni ja menin apteekkiin. En uskaltanut kysyä nuoremmilta, pelkäsin, että nauravat. Onneksi apteekissa oli vanhempiakin työntekijöitä. Odotin, kunnes ketään ei ollut kuulemassa.

–Täti, minä asun täällä yksin ja olen saanut täitä päähäni, voitteko antaa jotain pulveria, jolla ne saisi pois ?

–Voi lapsi parka, tässä on piretrumia, ei ole kallistakaan, ripottele illalla tasaisesti, sido yöksi huivi päähän ja huomenna pese. Toista parin viikon aikana jonkun päivän välein, saivareihin pulveri ei vaikuta.

–Kiitos.

–Margit, pane kumminkin sinäkin päähäsi, jos vaikka olisi minulta tulleet, kun nukumme aivan lähekkäin.

–Minä panen, mutta ei minun päässä ole koskaan täitä ollut.

–Eipä tietenkään, minussahan se kaikki paha asuu.

Oli niitä kummallakin, heti kun olimme sitoneet huivin päähän, alkoi sen alla kamala kilpajuoksu. Vasta monen vuoden päästä Margit tunnusti, että oli täitä hänenkin päässä.

Uuden 1944 vuoden aattona päästiin käymään kotona Malengassa. Junaliput myytiin vain, jos oli todistus aseman sanitääripalvelulta että on läpäissyt tarkastuksen. Margit oli puhdas, mutta kun minun paidan kaulus käännettiin, siinä valkoisella kankaalla istui iso musta täi. Mistä se taas tuli? Jollakin tytöistä niitä on, minun naapurina vuoteella on seinän vieressä Margit ja toisella puolella tyttö Segezhasta, mutta hän käy usein kotonaan ja on jo aikuinen ihminen. En osannut ketään epäillä, mutta nyt saimme komennon:

–Menette kumpikin puhdistussuunaan, tuotte sieltä lapun, että olette puhtaita, niin pääsette junaan.

–Aina sinulle pitää jotain tapahtua, hevosen kokoinen täi niskassa eikä tunne mitään,– Margit pauhasi, mutta minkä minä sille voin, ei minulla mitään täi-inkupaattoria ollut, mistä ne minuun tuli.

Kaikki meidän vaatteet pantiin kuumennuskoneeseen ja meidät saunaan. Noin puolen tunnin kuluttua saimme vaatteemme ja Margit vihaisesti puristi omansa ihoaan vasten ja kirkaisi.

–Mikä sinulle nyt tuli, mikä siellä on?– Minäkin säikähdin, kun Margit nakkasi vaatteet sylistä.

–En tiedä, joku siinä poltti.

Tarkastimme vaatteet, Margitin puseron rinnassa oli OSOAVIAHIM (yhteiskunnallinen vapaaehtoisjärjestö, järjestää pelastustyöt ilma ja kemiallisissa hyökkäyksissä) merkki, joskus koulussa suorittanut merkin vaatimat normit. Merkki oli kuumentunut niin, että poltti ihoon jäljen merkistä. Se jälki oli kauan vielä jälkeensäinkin Margitin ihossa.

Kotiväki antoi meille korteistaan yläosassa olevat kupongit. Malengassa niillä ei annettu mitään, mutta Belomorskissa niillä sai viiniä:

–Jos saisitta ees leipään vaihettua,– sanoi äiti.

Kun palasimme kaupunkiin, siivooja kertoi, että tyttöjen luona on käynyt sulhasia, oikein korkea- arvoisia upseereja ja jääneet yöksikin.

–Olkaa tytöt varovaisia, ei niistä voi sanoa, ovathan Segezhan työtökin vielä kovin nuoria. Älkää uskoko, jos pojat teille alkaa puhua ja uskotella ikuista ystävyyttä.

Illalla, kun olimme jo menneet omille paikoille laverille, oveen koputettiin ja sisään astui kaksi upseeria tuoden mukanaan kylmää pakkasilmaa. Nuoret miehet olivat pukeutuneet uusiin mantteleihin ja uusiin uniformuihin, iloisia, hymyileviä ja komeitakin. Katselin salaa mitä tapahtuu.

Toinen miehistä, vähän kömpelön näköinen, työntyessään meidän ylälaverille, järjesti itsensä toisella reunalla nukkuvan Valentinan viereen. Valentina oli nuorempi Segezhan sisaruksista. Piittaamatta siitä, että me toiset emme nukkuneet, hän nousi Valentinan päälle. Olimme kauhistuneet, emme osanneet mitään sanoa. Jonkun aikaa kuului puhkumista ja sitten vahva kuorsaus.

Toisen upseerin olkapäällä oli lääkintäpalvelun luutnantin olkalaput. Emme olleet vielä nähneet läheltä, miltä näyttää upseeri, jolla olisi olleet olkalaput. Hän kiipesi minun ja Zinaidan väliin, Zinaida oli vanhempi Segezhan sisaruksista. Siirryin samalle vuoteelle Margitin kanssa, että sain välimatkaa naapureista. Vähän ajan päästä mies alkoi lähennellä Zinaidaa ja hoki koko ajan:

–Simpamontshik, simpamontshik. . . – Lempeä muoto sanasta sympaattinen. Onnettoman näköinen, eikä varmasti sympaattinen. Hoitamattomat hampaat puuttuivat edestä tykkänään, nälästä harmaa. Hyvissä olosuhteissa olisi ollutkin hyvän näköinen, meitä kauhistutti käytös, siksi emme nähneet mitään hyvää.

Aamulla kouluun mennessä mietimme, miten tytöt kehtaavat tulla, kun tietävät, että me kuulimme kaiken.

–Varmasti he ovat häpeissään.

Eivät tytöt näyttäneet katuvalisilta. Uneton yö, jokapäiväinen nälkä, teki heidät kurjemman näköisiksi, kuin tavallisesti olivat. Silmien ympärillä tummat renkaat.

–Ei he häpeä. Rakkaus ei ole pottu, et nakkaa ulos ikkunasta.

–Mitä rakkautta tuo tuommonen olisi? Sillä on aivan selvä nimi, mutta jääköön sanomatta.–Margit otti minun sanat aivan totena.

Illalla vieraat taas tulivat. Olimme jo keskenämme sopineet, että emme anna heidän jäädä, emmekä salli semmoista vierailua.”Ihan kuin kärpäset paskaläjälle.“– ajattelin vihaisesti.

–Me vaadimme, että ette jää tänne yöksi, jos haluatte sillä tavalla seurustella tyttöjen kanssa, se ei ole meidän asia, viekää tytöt luoksenne,– toistin selvästi sen, mitä ensin yritimme huutaa yhteen ääneen.

–Voi pikkuista, oletko tosissasi?– Kiusoitteli inhottavasti toinen miehistä, yritti vielä leuastakin ottaa kiinni.

–Tämä oli varoitus!

Sen jälkeen miehet sopivat tapaamisista tyttöjen kanssa kaupungilla. Kerran illalla meille tuli toinen vieraista, lääkäri-luutnantti, olimme Nadjan kanssa kahdestaan asunnossa.

–Missä Zinaida ja Valentina ovat?– Kysyi hän.

Samassa Valentina astui sisään ja vastasi itse, että Zinaida ei ole vielä tullut Segezhasta. Luutnantti alkoi suostutella Nadjaa Valentinan kaveriksi.

–Mennään käymään, emme ole kauan,– Valentinakin rupesi pyytämään Nadjaa.

–Suo anteeksi, pikkuinen, en minä sinua voi ottaa mukaani,– hyvin lempeällä äänellä puhui minulle luutnantti, ja yritti sormella koskettaa minun nenänpäätä.

–Kyllä minä ymmärrän, enkä haluakaan teille kylään.

Ja ymmärsinhän minä, mitä minä, tämmöinen räpäle olisin siellä tehnyt. Hyvä vain, että sain pysyä erillään. Olimme Margitin kanssa huolissamme, Nadja ei tullut yksikään. Hän tuli vasta aamulla, itkeneen ja väsyneen näköisenä.

–Odota, älä mene, haluan puhua sinun kanssa,–otti Nadja minua olkapäästä kiinni.

–Kerro, mitä tapahtui.

–Siellä oli juhlat, oli useampia pareja, viinaa tarjottiin. Aina pari kerrallaan poistui, lopulta jäimme kahdestaan. Pyysin, että luutnantti saattaisi minut tänne mökille, enhän olisi voinut yöllä ilman kulkulupaa liikkua. Kaupunki on rintamavyöhykkeessä. Hän otti minut syliin ja kantoi vuoteelleen, en vielä siinäkään vaiheessa osannut arvata, mitä hän aikoo tehdä. Hän alkoi hyväillä minua, riisui vaatteet päältäni, huusin, tappelin vastaan, mutta kukaan ei tullut apuun. Hän hoki minulle samaa inhottavaa sanaa “simpamontshik”, jota oli hokenut Zinallekin. Heti kun pääsi minun sisään, muuttui hän villieläimeksi, piti kiinni, puri nännejä, ja koko voimalla puski minun sisuksia. Hoki, että hän on lääkäri ja osaa hoitaa asian hellävaraisesti. Yritin päästä pakoon, mutta

luutnantti tiesi, että en voi yöllä toikkeroida ulkona rintaman lähellä. Sama toistui monta kertaa yöllä, nyt en voi edes kävellä.

Nadja oli saman ikäinen kun minä, mutta ruumiin rakenne oli enempi aikuisen näköinen, vaikka ei hänkään ollut vielä seitsemäätoista.

Jonkun aikaa kyyneleitä pyyhkittyään, Nadja kysyi minulta:

–Tiedätkö, syntykö minulle nyt lapsi?

Miten minä osaisin lohduttaa Nadjaa? Olimmehan puhuneet tyttöjen käytöksestä, teki mieli tokaista, että miksi lähdit, mutta ei nyt saa sillälailia

–Jos sinun pitää uskoa lääkäriä, niin ei lasta silloin tule. Mutta nythän kysymys on muusta. Tämä on alaikäisen raiskaaminen, sinä olet täynnä väkivallan jälkiä. Mennään käymään poliklinikalla, jos et itse voi puhua, minä kerron. Tehdään ilmoitus rikoksesta. Vähän aikaa Nadja mietti, mutta sitten sanoi:

–Mene sinä tunneille, minä menen yksin lääkäriin.

Kun illalla palasimme tunneilta Nadjaa ei ollut mökillä. Säikähdimme, että olisiko hän hypännyt jokeen, asuimmehan yhden villin Uikujoen haaran rannalla. Mutta löysin vuoteeltani lapun, jossa Nadja kirjoitti:

“ Olen mennyt kotiin, takaisin en palaa”

Sen jälkeen en koskaan tavannut Nadjaa, mutta olin kuullut, että hänestäkin tuli kirjanpitäjä.

Tammikuussa 1944 on murtunut Leningradin saartorengas, rautatietä korjataan.

Heikoimpia eloon jääneitä viedään kaupungista itään. Huhut, että kaupunki on täydellisesti tuhattu, eivät pidä paikkaa. Kuollut, kylmä, pimeä kaupunki aloittaa heti siivous ja kunnostustyöt. Vaikeasti palaa elämä kaupunkiin. Useasti kuullaan radiosta Shostakovitshin seitsemäs sinfonia, joka on syntynyt saarretussa Leningradissa. Päätimme, että viinakuponkeja, joita toimme Malengasta, alamme tarjoilla sotilastyöille, tiesimme, että he työskentelevät puhelinkeskuksessa. “Sattumalta” olin heidän lähettyvillä, kun vuoron vaihdon jälkeen tytöt olivat menossa asunnolle.

–Anteeksi, sattuisitteko tarvitsemaan viinikuponkeja, vaihtaisin leipään, näillä annetaan nyt Glinstveiniä.

–Odota tässä, käyn hakemassa leivän, tulen aivan heti takaisin,– yksi tytöistä kiinnostui heti.

Tyttö toi pussillisen leipäannoksia, heillä oli varmasti ruokaa riittävästi. Osa leipäannoksista oli kovettunut, jos olisi niin nälkä kun meillä, ei leipä joutaisi kovettumaan. Matkalla mökille en malttanut olla syömättä, mutta ensin halusin punnita, paljonko sain leipää.

–Olkaa hyvä, punnitkaa, paljonko tässä on, –pyysin lähimmässä leipäkaupassa.

–Kolme kiloa kuusisataa grammaa.

–Kiitos.

Tien varrella oli viisi leipäkauppaa, viimeisessä puuttui jo vähän toista kiloa.

–Margit, olen syönyt matkalla kilon leipää,– kehuin Margitille.

–Hulluko sinä olet, halkeat.

–Saitko sinä vaihdettua?

–Sain, myös puhelintyöille.

Jonkun päivän olimme onnellisia. Aina vähän ajan päästä vertailtiin, kummalla on enempi jäljellä. Kyllä se oli tasapeliä.

Yhtenä talvisena yönä meidän mökin ympärillä alkoi tapahtua. Kuului autojen jyrinä, raskaan kuorman purkamista, miesten ääniä. Kouluun mennessä näimme, että meidän saari on yön aikana asutettu. Oli korsuja, oli teltoja, jotain oli keretty rakentaa jo puustakin. Saarelle oli sijoitettu sotilasosasto. Jäimme keskelle osastoa. Meidän saarelle pääsi vain yhden sillan kautta. Nyt sillalla seisoi kaksi aseistettua sotilasta. Esikunnasta käytiin ottamassa ylös meidän nimet ja kerrottiin tunnussana, joka oli tiedettävä siltaa ylittäessä.

–Jos tunnussana muutetaan, teille sanotaan

Sotilaita oli varmaan varoitettu, että meidän kanssa ei saa olla missään tekemisissä, saimme olla aivan rauhassa. Suurin osa miehistä oli ollut rintamalla, heidät oli vedetty levolle, emmekä me heitä kiinnostaneetkaan. Joskus meidän kanssa tuli juttelemaan joukko-osaston kirjuri, joka oli siviilissä ollut kirjanpitäjä. Häntä kiinnosti, mitä meille opetettiin.

–Ei meistä aivan heti kirjanpitäjiä tule, ensin laskuttajia. Metsäteollisuudessa työntekijöiden määrä on suuri, ja nyt tarvitaan puutavaraa rakentamiseen. Palkan laskeminen on hyvin monimutkainen, – kerroimme kollegalle.

Kirjuri, Nozhkin oli hänen sukunimi, oli kotoisin Moskovon alueelta. Hän kertoi, että hänellä on neljä lasta, vanhimman tytön luulisi olevan minun kokoinen. Toisten huomaamatta hän työnsi minun viltin alle leipäpalasen, joka Margitin kanssa jaettiin tunnon mukaan.

–Etulinjassa oli ruokaa runsaammin, mutta tässä muonitus ei ole vielä järjestynyt. Mistä olette kotoisin? Missä asuu vanhemmat?

–Perheemme on tulleet Suomesta. Olemme kumpikin suomalaisia, kummankin isät on vangittu. Olemme työssä Malengan metsäteollisuuspiirissä.–Kerroimme itsestämme kaikki, mitä hän halusi tietää.

–Ikävä asia. Maailmassa tapahtuu niin paljon epäoikeudenmukaista, lapsiraukat siitä vain kärsii. Koittakaa olla optimistisia. Jos vielä kaikki kääntyisi parempaan päin. Saanhan tulla juttelemaan teidän kanssa?

–Kyllä saatte,– luvattiin me.

Sitten Nozhkin kävi usein meidän kanssa juttelemassa. Kasvot punaisena hän istui pitkät illat ja huokaili, olivatkohan mielessä omat lapset, mutta meitä hän yritti lohdutella paremmalla tulevaisuudella. Paras lohtu oli, jos hänen taskustaan löytyi leivän pala.

Yhtenä iltana poikkesin ravintolaan, emme tavallisesti käyneet siinä. Siellä myytiin havupuiden neulasista tehtyä vitamiinijuomaa, se oli sakariinillä makeutettu ja lisätty jotain väriainetta, oli aivan kuin limsaa. Olin selvennyt keripukista ja yösokeudesta ja aina pelkäsin, että ne taas toistuu, siksi yritin juoda sitä juomaa. Kotona sitten voi vaikka havuneulasia pureskella. Huone oli sotilaita täynnä, huomasiin tuttujakin.

–Yrjö, terve! –Tervehdin vastaan tullutta Koposen Yrjöä.

–Eilako siinä?

–Olemme täällä Takkisen Margitin kanssa kursseilla. Oletteko ollut täällä kauankin, mitenkähän emme ole ennen tavanneet.

Meidän luo tuli Panttilan Esko. Tervehdimme myös hänen kanssa.

–Mitä sinne Malengaan kuuluu?

–Maijaa ja Violaan näen joka kerta, kun käyn Malengassa, ovat ainakin terveenä ja töissä. Miehet ovat heikompia.

Pienen hiljaisuuden kuluttua kerroin, että Mäki Yrjö on postannut.

–Miten se pääsi tapahtumaan?

–Joku oli nähnyt hänet Virandozerossa hyvin heikossa kunnossa.

–Iso mies, tarvitsee hyvää ruokaa, että pääsee kuntoutumaan. Mutta kun joutuu alas, se on melkein menoa.

–Kerro terveisiä, emme tiedä, koska seuraavan kerran vastaan kävellään.

Lapsellisuudessani kysyin vielä:

–Minne nyt matka?

–Sinne jonnekin kauas.

Sen jälkeen ei kumpaakaan miehistä nähty. Kumpikin oli kaatunut taistelussa suomalaisten kanssa. Ikävää, mutta heimoveljetkin saattoivat olla eripuolilla rintamaa ilman mitään aatteellisia ajatuksia.

Lähestyi kevät, jalat kangaskengissä olivat aina märät, taas oli angiina vaivana, se teki hyvin heikoksi.

Saimme kun saimmekin sen nälkäisen kurssin päätettyä ja todistukset olivat kummallakin kurssin parhaat. Täydet viitoset, korkeimmat mahdolliset kaikista aineista.

Kurssin johtaja Olga Rebrova piti jäähyväispuheen:

–Nyt, kun olette jotain oppineet, käyttäkää tietojanne työssä. Muistakaa, kun asutte metsäteollisuuspiirissä, pienessä asutuskeskuksessa, olette paikkakunnan intellektuaaleihin kuuluvia, käyttäytyminen ja pukeutuminen kuuluvat hyviin tapoihin. Viekö kulttuuria eteenpäin.

Katsoimme Margitin kanssa toisiimme, harakanpelättimet kulttuuria viemässä!

Aamulla lähdimme kotiin Malengaan. Käytiin läpi asiaankuuluva täitarkastus, tällä kertaa meidät todistettiin puhtaiksi täistä, saimme junaliput, mutta paikkoja junassa ei ollut.

Menin ylimmälle, kolmannelle tavarahyllylle, kestihän matka viisi tuntia. Nenään alkoi jostain tulla kylmäsavustetun sillin haju. Onkohan tämä mielikuvitusta, onko enää olemassakaan kylmäsavustettua silliä, vai voiko tuo ihana tuoksu tulla jostain aivan oikeasti. Kopeloin ympäriltäni pimeässä, käteen osui paperikäärö, johon oli kääritty sillin jätteet. Silmät olivat tottuneet pimeään, katsoin, mitä kääreessä oli. Olihan siinä pää, mäti, ruodot. Pikkusen aikaa mietin, että jos vaikka sairas on repinyt sitä hampaillaan. Mutta halu oli niin voimakas, en kestänyt, aloitin mädistä, lopuksi paperissa ei ollut suoliakaan.

Sillä aikaa, kun olimme kursseilla, olivat meidän velimiehet Ville ja Mauno rakentaneet mökin, jakaneet mökin väliseinällä kahteen osaan, joista toinen oli meidän ja toinen Takkisten.

Mökki oli rakennettu sahalta saaduista jätelaudoista, pinnoista, jotka tavallisesti käytettiin polttopuuna. Sisäpuoli oli vähän paremmista höyläämättömistä laudoista. Kehikon välissä oli sahanpuruja, mutta ei mitään tuulieristettä. Välikatto oli myös täytetty sahanpuruilla ja katostakin saatu niin tiivis, että oli vedenpitävä. Mutta niitä neliöitä, olisiko ollut kummallakin puolella kymmenkunta.

Hellan muurasi Paista tuttu muurari Mäki Frans. Huoneeseen mahtui nukkumalaveri, jolla taas nukuimme kaikki kolmestaan. Ei se meitä haitannut, että jouduimme aina nukkumaan yhdessä. Ville oli saanut kyhättyä pienen pöydän, istuimina käytimme vuoteenlaitaa ja jonkulaisen jakkaran oli myös Ville saanut aikaan. Ja kuinkas muuten, pöydälle kohta ilmestyi pieni pelakuu. Kukat oli äidin heikkous. Niinhän se oli Paissakin, vaikka pöytänä toimi puinen laatikko, oli sen päällä ehdottomasti pelakuu, verenpisara ja ruusu. Mutta kumminkin, jollakin me istuimme, koska syötiin nyt pöydältä ja istuimme syömässä yhtäaikaa.

Keräilimme sanomalehtiä ja liimasimme niitä seinille. Kesällä tunsimme olomme mökissä aivan onnelliseksi. Olihan meillä nyt oma mökki.

Talvella äiti oli heinää kuljettamassa hevosella Oshtomoserolta. Suurin osa "hevosmiehistä" oli naisia, joku mies sitä varten että sai kiinnitettyä kuorman. Reissu kesti monta päivää. Äiti toi taskussaan kauroja, kertoi meille, että:

–Hevosrievun annoksesta vähän toin, mutta saahan hevonen syyvä heinää niin paljon ku vain jaksaa.

Iltakaudet jyrsimme paahdettuja kauroja aina silloin, kun äiti tuli käymään kotona, kaunoista saatiin kieli kipeäksi. Jonkun kerran äiti keitti puuroa, kaurat paahdettiin peltin päällä, ja hakkaamalla rautapultilla metallisessa astiassa tuli ryynejä. Metallinen astia ja pultti olivat, muuten, jotain varaosia.

–Vaikka sotaki loppuis, ja ruokaa olis kaupassa, keitetään me sitteki tämmöstä puuroa,– kehui äiti puuroaan.

Suutuin, ja kieltäydyin syömästä sitä puuroa. Olin jo tottunut ajatukseen, että en koskaan kiellä itseltäni mitään hyvää, ainakin kaikkea mitä haluttaa maistan, ja nyt äiti meinaa, että vielä sittenkin panee syömään kaurakaunapuuroa. Mutta sitten äiti sanoi sellaiset sanat, jotka vieläkin polttavat sydäntäni, eivätkä unohdu koskaan:

–Sinä et ole äiti, etkä tiijä, miltä tuntuu, kun vuosikausia näkkee nälkää kärsivät lapsesa, eikä voi mittää antaa.

Ymmärsin tyhmyyteni, tunsin, että olisi pitänyt pyytää anteeksi, mutta kun en voinut, ei ollut tapana perheessä puhua lämpimiä sanoja, tunteet osoitettiin teoilla ja huumorilla. Kyllähän me toteltiin äitiä, äidin mielestä olimme oikeinkin kiltejä.

Paahdetun kauran haju toi mökkiin rottia. Joskus nukkuessa tunsimme, kun ne juoksivat peiton päällä. Olimme Villen kanssa kahdestaan kotona, äiti kuljetti heinää niin kauan kun talvitiet kesti.

–Keksi, Ville, jotain, taikka kohta ne syö meidätkin.

Kun tulin töistä Ville näytti, minkä oli saanut aikaan. Hän oli työpaikalla laudanpätkestä tehnyt laatikon, jossa oviluukku oli tikun varassa, kun rotta nykäisee syötistä, putoaa ovi kiinni.

–Hyvä, mutta on yksi juttu, mikä täytyy heti päättää. Rotta jyräsi puuta ja tekee itselleen joissakin minuuteissa ulospääsyreiän.–Ville oli huolissaan, että joutuu yksin vahtimaan rotanpyydyistä.

–Jos se menee yöllä, nousemme kumpikin. –Sanoin, sillä en ollut varma, pärjääkö yksin, rotat tuntui niin iljettäviltä.

–Kyllähän me rotalta henki saadaan,– kehui Ville.

Ensimmäiseltä rotalta saimme hengen pois yhdessä.

–Ei tästä mitään tule, emme voi valvoa koko yötä, tehdään vuorot, nousta vuorotellen. Ensimmäinen vuoro oli minun. Kohta kun olimme päässeet uneen rotta meni pyydykseen.

Nakkasin vanhan kauppaverkkopussin laatikon päälle ja löin halolla rottaa. Tuntui pahalta, vaikka se oli vain inhottava rotta. Samana yönä meni vielä yksi pyydykseen.

–Ville, nyt on sinun vuoro nousta.

Töniin Villeä jonkun aikaa ja nukahdin itsekin. Rotta oli tehnyt reiän ja mennyt menojaan. Päivällä Ville korjasi loukun. Taas yön tultua kutsumattomat vieraat olivat paikalla.

–Nyt sinä ainakin nouset!

Sain Villen heräämään. Sodan aikana ei ollut sähkövaloja, poltettiin “tuikkua”, peltipurkkiin kaadettiin paloöljyä, peltikannen läpi vedettiin “sydän”, jota poltettiin valoksi. Ville otti “tuikusta” vähän öljyä, kaatoi rotan niskaan ja sytytti tulen. Savusta rotta meni vähän tuuperrukseen ja me nakattiin se ulos.

–Tänä yönä onkin sinun vuoro, minäpä saan nukkua,–kiusasi Ville minua.

Kuulin kun rotta oli meni loukkuun, nousin ja tein saman, minkä Ville edellisenä yönä. Kaadoin rotan niskaan vähän polttoöljyä, mutta sitä menikin liikaa, kun sytytin tulen, paloi verkko päältä, rotta karkasi ilmiliiekissä nurkassa olevaan reikään.

–Ville herää! Rotta karkasi reikään ilmiliikki turkissa.

–Aina sinä pilaat kaikki! Jos syttyy tulipalo, mitä me tehdään?

–Ei mennä nyt nukkumaan, odotetaan puoli tuntia, jos ei missään syty, mennään sitten nukkumaan.

Kävin ulkonakin tarkkailemassa tilannetta, mutta mitään hälyyttävää ei ilmennyt.

Menimme uudelleen nukkumaan.

Jää vain arvattavaksi, miten käristynyt rotta sai levitettyä tiedon rottayhteiskuntaan, mutta pari viikkoa saimme olla aivan rauhassa. Sitten tätä systeemiä käytimme hyväksi tietoisesti, emme nyt aivan ilmiliiekissä, mutta vähän kärehtäneenä panimme rotan takaisin reikään, josta se oli tullutkin ja nukuimme taas yöt rauhassa jonkun aikaa.

Naapurissa Takkisten puolella mentiin läpi sama prosessi. Olivatkohan pojat yhdessä keksineetkin keinon päästä rotista. Mitä sanoisivatkaan nykyiset luonnon suojelijat, hyväksyisivätkö rotat asuinkumppanikseen?

Taisi tulla jollekin kehostua, kun äidille hänen tultua oli joku juorunut:

–Miten sinä uskallat jättää heidät omin päin, polttavat koko kylän.

–Hyvän tähden, nehan ovat olleet jo omin päin monta vuotta, ei tarte pelätä, kyllä ne pärjäävät, minä luotan niihin.

Ei meidän äidille kannattanut meistä juoruta, ei hän mitään vikaa meissä nähnyt, sanoikyllä kun vieraat eivät olleet kuuntelemassa:

–Olisitta nyt kuitenkin niin, ettei ihmisten tarttis pelätä.

–Joo, joo kyllähän me ollaan.

Taas päättyi yksi kylmä talvi, jo kolmas sota-talvi. Neuvostoliiton armeija liikkuu länteen. Lehdissä on kuvia poltetuista kylistä ja hävitetyistä kaupungeista. SS joukkojen kidutuskellareista, hirttopuita, joissa vielä roikkuu partisaanien ruumiit. Luonto jatkaa kiertoaan.

–Kyllä siitä tänäki vuonna kevät tulee, mutta ku nuita taloja rakennettiin nuin lähelle mejän mökkiä, ei jääny perunamaata,– juttelee äiti, vaikka ei tiedä., kuunnellaanko me. Ainahan äiti puhuu mitä ajatteleekin.

–Kemov on hirttänyt itsensä,– kuulimme heti aamulla työhön tultua.

–Onko jättänyt kirjettä?

–Miksi hän sen teki?

Nainen, joka kävi siivoamassa Kemovin asuntoa, kertoi, että naru on ollut valmiina jo pitemmän aikaa, mutta kun ei hänkään ymmärtänyt, että olisi pitänyt jollekin kertoa.

Kiltti, kärsivällinen Kemov, mitä oli tapahtunut, että hän luopui elämästään. Kyllä asiaa varmaan tutkittiin jonkun verran, mutta ei siitä sen enempää kerrottu.

Henkilöstöosastolle tuli Hrenov, hän oli niistä demobilisoiduista sotilaista, joita viime vuonna tuotiin metsätöihin. Vieläkin hän kulki armeijan manttelissa, mistäpä hän muutakaan olisi saanut.

–Tölli. Tulkaa henkilöstöosastolle.

Noin virallisesti, ja Tölli, oikeastaan Telli, venäjänkielessä ei ole Ö-tä.

–Tässä meidän kortissa ei ole teidän passin numeroa, onko passi mukana?

–Ei minulla sitä ole olemassakaan.

–Sinähän olet jo seitsemäntoista, passi täytyy olla jokaisella kuusitoista vuotiaalla. Onko sinulla syntymätodistus?

–On papintodistus Suomesta.

–Mikä papintodistus, mistä sinä puhut?

–Onhan siellä kortissa kirjoitettu, että olen syntynyt Suomessa, ja äidinkieli on suomenkieli.

–Se liberaali on laiminlyönyt järjestyksen.

Ymmärsin, että hän moittii Kemovia. Odotin, mitä minun on tehtävä.

–Tässä on passihakemuskortti, sitä ei saa taittaa. Sinun pitää mennä Belomorskiin miliisilaitoksen passipöytään, saat passin.

Karjalaan tullessa piti olla vähän vanhempi, olimme käsitelleet sitä papintodistusta, saapa nähdä, huomataanko sitä. Sanotaan, että keitetyllä kananmunalla saa mustetekstin häviämään paperilta. Turha tieto, mistä minä tähän hätään sen kananmunan saisin. Painoin hikisellä sormella korjattua kohtaa, huono muste tarttui minun sormeeni ja selvästi tuli näkyviin oikea syntymävuosi.

Passipöydässä virkailija huokaisi.

–Taas yksi.

–Mitä tarkoitatte?

–Tiedätkö, oletko vanhempiesi kanssa saanut Neuvostoliiton kansalaisuuden?

–Ne asiat hoiti isä, äidillä on viiden vuoden passi.

–Onko isäsi elossa?

–Isä on vangittu vuonna 1937, en tiedä onko hän elossa.

–Jätä paperit, soitamme sitten henkilöstöosastolle, kun kaikki on valmiina.

Tiesin, että Rauman Sirkka asuu Belomorskissa, lähdin etsimään, jossain täytyi yöpyä, kun juna lähti itään päin vasta aamulla. Oltiinhan Sirkkan kanssa lapsuuden ystäviä. Tiesin suunnan, Kemiin päin tietä myöten viimeinen parakki. Sirkkan isä, Rauman Nestori oli jo kuollut. Hyviä muistoja minulla heistä ainakin on. Nestori setä ei voinut syödä leivän kuoria, ja aina näitisti leikkasi ne veitsellä pois. Kun koulumatkalla kävin Raumalla, oli Sirkka säilyttänyt kaikki kuoret minulle. Nyt Sirkka oli aivan yksin ja asui parakissa. Huoneessa oli ainakin kaksikymmentä sänkyä. Tytöt näyttivät Sirkkan vuoteen. Sirkkaa he nimittivät Siraksi.

Sirkka tuli töistä, näytti olevan mielissään, kun tulin tapaamaan. Ei Sirkkankaan elämä varmasti helppoa ole ollut, mutta hän ei valittanut.

–Onko sinulla poikaystävä, seurusteletko jonkun kanssa?–Kysyi Sirkka minulta.

–Ei kai me muuta osata ajatella, kun tulisi aamu ja saisi päivän leipäannoksen. En minä käy edes tansseissakaan.

–Meillä kaikki tytöt seurustelevat sotilaspoikien kanssa. Jos haluat, löydetään sinulle nuori, kiva sotilaspoika.

–En halua edes kuunnella.

Illalla ovi kävi yhtämittaa, pojat tulivat tapaamaan tyttöjä.

–Hyvää iltaa.

–Hyvää iltaa. Kuului yhtämittaa.

Pojat tulivat lähemmäksi katsomaan minua.

–Onko teillä uusi tyttö?

Olin vauvautunut, pyysin Sirkkaa:

–Sirkka ole hyvä, sano niille, että en halua kenenkään kanssa puhua, saatan sanoa rumasti.

Myöhemmin illalla jotkut pojista tälläsivät itsensä tyttöjen viereen samalle vuoteelle. Sirkka näki, miten nolona minä olin ja laittoi meille vuoteen lattialle sänkyjen väliin. Yksi yritti Sirkkan lähelle ja Sirkkan yli meinäsi minuakin lääppiä. Hyppäsin ylös ja meinasin lähteä asemalle keskellä yötä.

–Älä pelkää, minä ajan hänet pois, kyllä minä niiden kanssa pärjään.– Rauhoitti Sirkka minua.

–Mene täältä, ei sinua ole tänne kutsuttu, otan halon ja halkaisen pääsi. Sirkka osasi pitää puolensa.

–Sira, älä ole vihassa, ei siinä ole mitään koskettavaakaan, ei hänellä ole edes tissejäkään.

–Tule vain, Eila, viltin alle, ei se uskalla tulla lähelle, tietää, että minä voin lyödä niin että mustelmat jää.

–Miksi sinä tänne tulit, tiesithän, että en päästä sinua.– Torui Sirkka poikaa.

–Miten minä enää menen, portit ovat kiinni, ei minulla ole iltalupaa.

Pojat olivat lähellä olevasta osastosta, jossa kuri oli melko löysä.

Oli hyvä, että asuttiin perheenä, en joutunut koskaan asumaan yhteisasuntoloissa. Olisi ollut vaikea pitää päänsä, laumassa käyttäydytään lauman säännöillä. Olisin halunnut monta kertaa käydä tapaamassa Sirkkaa, käydessäni Belomorskissa, olihan hän monta

kertaa jakanut päivällisen minun kanssa isän vangitsemisen jälkeen. Sirkan isä, Nestori, oli aina ystävällinen. Mutta kokemus yöpymisestä asuntolassa jätti ikävän muistikuvan. Oma passiivisuus oli syynä, että kadotin Sirkan näkyvistä kokonaan. Ihmiset vaihtuivat ympärillä kaiken aikaa, entisistä siteistä kiireisessä maailmassa ei pidetty kiinni, vaikka kyllä ne on aina muistissa olleet.

Löytyihän sieltä arkistosta tieto siitä, että olimme vanhempien tahdosta liittyneet Neuvostoliiton kansalaisiksi vuonna 1935. Sain passin ja sen mukana tietenkin enempi vastuuta käytöksestäni.

Talven aikana ei suurempia uutisia enää rintamalta kuultu, mitä nyt “suunniteltua rintamalinjan suoristamista”. Kesäkuussa julkaistiin Neuvostoliiton ylimmän johdon päiväkäskyssä kiitos Leningradin rintaman murtamisesta.

Suomalaiset ovat jättäneet Maaselän, siellä ei enää tapella. 28 päivä kesäkuuta Petroskoi on vapautettu, miehittäjät ovat jättäneet kaupungin. Entiset Petroskoin ja muualta etelä Karjalasta kotoisin olleet, halusivat heti palata entisille asuinpaikoilleen. Ihmiset eivät odottaneet virallista irtisanomisaikaa, eikä lopputiliä, keräsivät kampeet ja lähtivät. Joku aika sitten meille oli tullut Paista tuttu nainen Järvelän Impi ja pyytänyt äidiltä, että olisi voinut asua meillä.

–Mutta katoppa tätä mökkiä, eihän tänne mahu,– koitti äiti kieltää.

–En minä suurta paikkaa vie, jos tuohon pannaan tuo minun kirstu, voin nukkua sen päällä.

–Nuokin,– äiti tarkoitti meitä,–ovat niin hurvattomia, että ei tässä mikään lysti oo olla. Mutta äiti osannut sanoa “EI”, niin me saimme alivuokralaisen, vaikka ei silloin kysymys ollut mistään vuokrasta, ei sitä maksettu, eikä asunnotkaan olleet sellaisia, joista joku olisi vaatinut maksua. Kohta Impi lähti Paihin.

Tilanne kolhoosissa on tullut vain vaikeammaksi. Paikallisetkin asukkaat kärsivät vaatteiden ja jalkineiden puutteesta. Teollisuudessa saa jonkunlaisen ruo–kanormin ja leipäkortin, vaikka ruokaa on vähän, on annos joka päivälle. Kolhoosin pitäisi olla omavarainen ja ruokaa pitäisi olla omasta takaa ympäri vuoden.

Mutta ne, jotka pystyvät tekemään töitä, miehet, ovat nyt sodassa, eikä ole tietoa, moniko sieltä palaa. Uusia koneita tai varaosia traktoreihin ei ole tullut koko sodan aikana.

Peltoja kynnetään jonkun kamelin ja härän avulla. Valtiolle luovutettavaa osuutta ei ole pienennetty. Kun syksyllä luovutetaan Valtion osuus, tallennetaan sie–menvilja, jää kolhoosilaisille parisataa grammaa jyviä, eikä aina sitäkään, työpäivää kohti. Sillä pitäisi elää, ja pitää perhe elossa. Vaikka olisi kuinka vahva ihminen, ei saa venymään jyviä jokapäivälle seuraavaan satoon asti, ja onko seuraavakaan parempi.

Malaria ei hellitä Eevasta. Kuume nousee joka päivä ja keho tärisee, miten kauan tätä voi kestää. Sen verran kolhoosin puheenjohtaja auttoi, kun näki, että Eeva ei enää muuhunkaan pysty, lähetti hänet lämmittämään kylän saunaa.

Talon lehmältä loppui heinä, jouduttiin tyhjentämään patjat lehmän syötäväksi. Taas on kova, kylmä vuode. Eikä taaskaan ole tullut mitään tietoa, eikä kirjettä sukulaisilta. “Jos he ovat kaikki kuolleet, joutuneet pommitukseen, mutta kyllähän joku olisi edes yhden kirjeen avannut, tai osoitteesta tuntenut nimen.” – Pohti Eeva. Mutta ei mitään. Jotkut sanovat että malariaan auttaa vain asuinpaikan muutto, kerran olet pohjoisesta kotoisin, pitäisi sinne mennäkin, siellä malariakohtaukset saattaisivat jäädä itsestään pois. Muuttaa, on helppo sanoa, mutta miten? “Ei ole minkäänlaista henkilöllisyystodistusta. Eikä mitään tietoa, minne voisi mennä, onko maailmassa yhtään ihmistä, joka voisi sanoa, että olen lähtenyt evakkoon Sortavalasta. Ei ole” – jatkuvasti mielessä kiertelee samat asiat.

Takkisen perheeseen palasivat lastenkodista nuoremmat pojat Matti ja Markku. Pojat eivät paljon kerro kokemuksistaan, mutta poikien reaktio kysymyksiin on sellainen, että näkee, kyllä pojat ovat saaneet kestää paljon. Matti saattaa olla lähes Villen ikäinen, Markku on nuorempi, mutta perhe ei pysty ylläpitämään heitä huollettavina. Poikien täytyy saada töitä. Kyllä tähän asti alaikäisetkin on aina johonkin järjestetty, mutta siinä oli paljon Kemovien ansiota.

Evakkoreissulta on tullut Takkisen Marjatta, toiseksi vanhin Takkisten lapsikatraasta. Vanhin Meeri oli jo ennen sotaa mennyt naimisiin ja asui jossain miehensä kotipuolella Buguruslaanissa. Yhtäaika tulivat Korhosen Alinan työt Laina ja Saimi, Niemen Kaanin vanhempi sisko Doris ja Ovaskaisen Hellen.

Tytöt oli mobilisoitu Paista puolustustöihin kohta sodan alettua. Heidät lähetettiin rintaman lähelle kaivamaan juoksuhautoja. Kun Neuvostoliiton armeija perääntyi, tytöt saivat evakuointimääräyksen käsiin, mutta eivät mitään ajoneuvoja, heidän täytyi lähteä itään päin jalkaisin. Mitään päämäärää evakkomääräyksessä ei ollut, kaikki paikat oli evakuoituja täynnä, tytöt vain jatkoivat ja jatkoivat matkaansa. Vologdaan asti, kuusisataa kilometriä mentiin kävelemällä. Monesti matkan varrella yritettiin jäädä vastaan tulleeseen kylään tai kaupunkiin, mutta jokapaikassa sama tilanne “meillä on jo aivan täynnä” Evakkokeskukset olivat ikäviä paikkoja, tuotiin lapsia, jotka olivat eksyneet vanhemmistaan, tai evakkojuna joutunut pommitettavaksi, lapset olivat yksinäisiä, onnettomia, kukaan ei joutanut siinä kiireessä edes silittämään päätä.

Vologdan evakkokeskuksesta tytöt lähetettiin Novosibirskin alueelle Siperiaan. Heidät otettiin vastaan köyhässä kylässä. Marjatta sai asunnon köyhän perheen talosta. Koko talon väki nukkui venäläisen uunin päällä, kun ei ollut vuodevaatteita. Marjatta sai nukkua penkillä uunin kupeessa, eikä hänelläkään ollut koko sinä aikana vuodevaatteita. Kylän nimi oli Kargat.

Malengaan tytöt tulivat samoissa vaatteissa, joissa olivat olleet juoksuhautoja kaivamassa. Vaatteet olivat aivan riekaleina, kangasta ei ollut sen vertaa, edes säkkiä, josta olisi saanut paikan rikkinäisiin vaatteisiin.

Korhosen Saimi meni metsätöihin äitinsä Alinan kanssa. Alina pärjäsi metsätöissä siinä, missä miehetkin. Laina oli kuulovammainen, eikä voinut olla metsässä, mutta siihen aikaan oli jo kaasugeneraattorilla toimivia traktoreita. Laina alkoi tehdä kaasugeneraattori kapuloita ja oli kova tekijä. Eiköhän vain melkein yksin saanut aikaan niin paljon

kapulaa, että kaikkiin traktoreihin riitti. Koko perhe oli hyvin ahkeria työtä tekemään ja iloisia ihmisiä. Tyttöjen veli Toivo oli juontamassa.

Tansseihin perhe tuli aina koossa. Ja hyviä tanssijoita olivatkin. Olemme viettäneet monta iloista hetkeä Korhosten kanssa. Ennen sotaa hekin asuivat Paissa, kun olin pieni ja kylmissäni, toi Alina kerran Saimille pieneksi käyneen talvitakin minulle. Ei ihmisten hyvät teot unohdu.

Fyysisesti tytöt olivat paremmassa kunnossa kun me Karjalassa olimme. Heille oli kolhoosissa annettu kurria ja perunoita. Korhosen Laina ja Saimi olivat tehneet itselleen ison perunamaan, niin että ruoan puolesta siellä, kenties, oli helpompaa, mutta talvipakkasessa ei pärjätty keunoilla kampeilla.

Marjatta aloitti työnsä ruokalassa. Kauppa ja ravintola ala olivat Marjatan elämän työ. Sillä tavalla perheet alkoi jo löytää toisiaan, vain meidän Eeva oli kuin olisi vajonnut maan alle. Ei mistään, eikä kukaan vastannut kirjeisiin muuta, kun tietoa elinpaikasta ei ole.

Malengaan on tuotu höyryveturi ja bensiinimootorilla toimiva kevyt veturi-motovoosi. Ville haluaisi päästä veturinkuljettajaksi, mutta hänellä ei ole kokemusta ja alaikäinenkin hän vielä on. Täysi-ikäinen ihminen on vasta kahdeksantoista vuotiaana, Ville ei vielä ole kuuttatoistakaan. Mutta konduktoriksi hänet hyväksytään. Olimme äidin kanssa vastaan, konduktorin työ on vaarallista. Metsänkuljetusratatiet ovat kapearaiteisia ja vain päätie alustettu soralla ja hiekalla. Sivutiet hakkuupalstojen ylälansseille, niin sanotut "viikset", on rakennettu luonnolliselle pohjalle ilman maaperän tasoitusta, pitkopuut suoraa suolle, niiden päällä pyöreät ratapöllit joihin on kiinnitetty kiskot.

Aamulla piti viedä lastattavaksi tyhjät vaunut, irroittaa ne toisistaan pinojen kohdalle, työpäivän jälkeen ja pitkin päivääkin, manoveerata täydet vaunut ja kuljettaa alalanssille jalostettavaksi tavarapuukuntoon. Niillä "viiksillä" juokseminen keikkuvilla ratapöleillä vaunujen välissä oli uhkapeliä, moni nuorimies on menettänyt sormensa, jalkoja, jotkut henkensäkin.

Onneksi alkuvaiheessa motovoosin kuljettajana oli tasanen ja rauhallinen Uutelan Tauno, taitavasti, kuin sirkusartisti Tauno kuljetti konettaan "viiksillä", ei ainakaan nykyinen niin että Ville olisi lentänyt vaunujen väliin. Konduktorit olivatkin pojankosseja, ei aikamiehet olisi pystyneet hyppimään vaunulta vaunulle liukkaalla lumikelillä. Yksi tyttölapsi, Karabudaejeva Galina oli konduktorina, sitä pidettiin yhtenä ihmeenä, mutta tyttö piti päänsä ja sormet tallella.

Kun vuorolle jostain syystä ei tullut höyryveturin kuljettajan apulainen, sai Ville mennä apulaiseksi. Kovaa työtä oli sekin, yhtämittaa heitellä pesään puita, että höyry pysyisi päällä, mutta se oli jo paljon lähempänä toivottua veturinkuljettajan ammattia.

Olisikohan Ville ollut seitsemäätoista, kun hänestä tuli veturinkuljettaja. Ville oli jäänyt kasvussaan jälkeen niissä olosuhteissa, mikä meidänkin lapsuus oli, kun hän sitten sai luvan olla kuljettajana, piti laittaa puulaatikko miehen jatkoksi, että olisi ylettänyt ohjauspyörään. Tietenkin osansa Villen kasvamiseen teki tupakka. Kaikki työtätekevät saivat tupakkannormin, me alaikäiset myös. Ville alkoi polttaa aivan laillisesti jo kolmentoista ikäisenä, monet vakuutti, että tupakan polttaminen hillitsee nälkää. Äiti vain sanoi:

–Tottapahan tiijät, mitä teet.

Norgordin Aune siirrettiin liikeenteenvalvojaksi, kapearaiteisella tiellä liikkui jo useampi veturi ja piti tietää, missä ovat vaunut yhtämittaisen paikanvaihdon jälkeen.

–Aune, mistä tiedät, miten vaihteiden pitää olla, että juna menee oikeaan suuntaan?

–Kysyin Aunelta.

–Ensin minun piti panna silmät kiinni ja sormilla koittaa, mihin juna kääntyy, mutta nyt jo tiedän, vaikka en katsoisikaan.

Muurmannin rata, Kirovin rata, Oktjabrskaja, aina sama, mutta nimiä vain muuteltu, saa jo kivihiiltä polttoaineeksi. Nyt ei enää kaadeta metsää polttopuiksi, hakkuut vain lisäävät määrää, ja hakataan tarvepuuta, jota lähetetään pitkin maata rakennusmateriaaliksi.

Komi-Permjakkien alueelta saapuu joukko evakosta palanneita, Karjalan metsureita ja heidän perheitä. Suurin osa heistä lähtee jatkamaan matkaa, kuultuaan Petroskoin vapautuvan, sinne, missä on heidän kotinsa Matroosaan, Tshalnaan, Vilgaan.

Tutustuimme Tenhon perheen kanssa hyvin läheisesti, perhetuttavuus on kestänyt läpi koko elämän. Tenhon perheessä oli äiti Hilda, Noora, kolme vuotta vanhempi, kun minä, Rasseli minun ikäinen. Vanhempi sisko Norma sodan alettua mobilisoitiin armeijaan tulkiksi. Perheen vanhimmasta pojasta Roista siihen aikaan perhe ei tiennyt, missä hän oli.

Heidän isä, Adam Tenho, on kuollut evakkomatalla sydänkohtaukseen. Hän oli Tenhosen Matin veli. Matti on ollut Ameriikasta tulleiden suomalaisten keskuudessa hyvinkin tunnettu, sillä hän oli järjestämässä suomalaisten muutttoa Ameriikasta Karjalaan.

Samoihin aikoihin meidän kassanhoitaja Anna Fjodorovna meni naimisiin ja muutti pois Malengasta. Kassanhoitajan virka oli vapaa ja Noora otti sen vastaan. Rasseli meni prikaatiin, joka rakensi rautateitä.

Niemen Kaani ja heidän perhe lähtivät Petroskoihin. Siellä Kaani jatkoi opintojaan kauppa-alalla.

–Kaikki menee, lähdetään mekin Paihin, oli Ville innoissaan.

–Täältä on lähtenyt niin monta kirjanpitäjää, että kohta ei ole ketään töissä. Ja kun he ovat kaikki menneet sinne, ei siellä ole sitten työpaikkoja. Minun pitää ajatella sitäkin, että minä en kykene mitään muuta tekemään, näethän sinä, että ulkotöitä en kestä ollenkaan, vilustun ja olen kuumeessa. Jos joudun kilpailemaan työpaikasta, tehdään se dokumenttien perusteella, siellähän minua ei tunneta, minulla ei ole oikeastaan mitään koulutusta. Ei Belomorskin kursseja voi ottaa vakavasti työtä hakiessa.– Olin jo tottunut ajattelemaan, että minulla ei ole voimia, eikä terveyttä. Huono kunto saattoi olla peräisin pitkäaikaisesta aliravitsemuksesta.

–Telli, saat mennä tänään marjaan, tuot minulle lautasellisen mustikoita.

Laskutuspöydän vanhempi kirjanpitäjä oli käynyt vitamiini–Marusjan luona kylässä illalla, mistäpä muualtakaan hän olisi krapulan saanut. En edes kuunnellut loppuun asti,

otin kotoa ämpärin ja lähdin marjaan. Ja metsästä en tule pois ennen kuin ämpäri on täynnä. Toin Semjonille täyden lautasellisen mustikoita, mutta hän oli jo selvennyt ilmankin päivän mittaa, eikä olisi marjoja tarvinnutkaan, mutta ajasta ei ollut puhetta. Noora aloitti työnsä kassanhoitajana ja vastuunalaisena korttien jakajana. Hänen täytyi käydä hakemassa rahat ja kortit Belomorskista.

–Vaikka ette puhuneet mitään suomeksi Margitin kanssa, jotenkin aavistin, että olette kumpikin suomalaisia, –sanoi Noora jonkun päivän kuluttua.

–Mistä se muka näkyy? –Puhuimme kumpikin Margitin kanssa virheetöntä venäjää ilman murteita.

–En osaa sanoa, mutta kyllä sen vain jotenkin huomaa käytöksestä, tai en tiedä, te vain passasitte suomalaisiksi.

Emme koskaan puhuneet suomea keskenämme, suomea tarvittiin vain vanhempien suomalaisten kanssa puhuessa ja silloin kun he kävivät asioimassa konttoorissa.

–Eila, käytkö tansseissa? – Kysyi Noora minulta.

–En ole ollut halukas, eikä minulla ole päälle pantavaakaan.

–Osaatko tanssia?

–Pyörittihin sitä ennen sotaa tanssilavalla toisten jaloissa.

–Käydäänkö joskus katsomassa?

–Mennään vain.

Noora oli sen verran vanhempi, että häntä kiinnostivat tanssit, eikä hänellä ollut tyttökaveria, jonka kanssa olisi voinut mennä.

–Äiti, jospa minäkin kävisin tansseissa? – Kysyin äidiltä.

–Olethan jo monta vuotta leipäs tienannu, saat itte päättää menemisistäski.

Äiti oli kertonut Peijolan Lyyliille:

–Eilaki olis tansseihin menossa, mutta mitä se päällesä pannee? Pitäishän sitä sen verran, että kehtais mennä, ei pettyis heti ensi kerralla.

–Jee, minulla on semmosta tummaa halpaa silkkiä, mihin minä sitä tarvitsisin. Ota tytöstä mitat, ommellaan mekko. On Eila niin paljon ollut apuna, että kyllä minä yhden mekon mielelläni hänelle teen. Jee, niin me tehdään. –Lyylikin innostui.

Kivikosken Hilma sattui poikkeamaan äidin luona, kun he olivat Lyylin kanssa neuvottelemassa.

–Kangas on niin ohutta, että vaatii tumman alushameen. Minulla on pikkumekko mustaa atlassia, ilman hihoja, miten lie kulkeutunutkin mukaan, se sopisi alushameeksi.

–Paappa päälle, katotaan, mitä niistä tuli.

Panin ne hepeneet päälleni ja naiset olivat tyytyväisiä tuloksesta. Pyörittivät minua moneen suuntaan.

–Nyt pitäisi löytää pikkukengät, – Lyyli oli valmis lähtemään kyselemään tutuilta.

–En minä lainattuja jalkaani pane.

Hilma kävi omassa parakissa ja toi minulle kengät ja vielä pienellä korolla.

–Näitä ei tartte lainata, jos sopivat, saat ne, minun jalat ovat ajetuksissa, eivätkä nämä enää passaa minulle. Kokeilehan.

Nyt minun piti vielä kerran näyttää, miltä näytän, kelpaanko tansseihin. Naisten mielestä olin hyvän näköinen.

Tanseissa oli hauskaa ja sujuihan se tanssiminenkin, mutta paljon oli pareja joissa naiset tanssivat keskenään. Nooraa heti veivät sotilaspojat, jos minua ei huomattu, Korhosen Saimi ja Topi pitivät huolen, ettei minun tarvinnut istua.

–Mennäänpä Eila, polokkaa !– Haki Saimi minut tanssiin.

Lujassa Saimin otteessa pyörin kuin räsynukke niin kauan, että alkoi ympärillä kaikki pyöriä, ja uuden kellohameen helma leijasi korviin asti, mutta allahan oli hieno alushame.

–Saimi, minua pyörryttää!

–Pane sekkaan!– Hihkasi Saimi ja pyöräytti vielä vinhemmin.

Saimi oli ymmärtänyt väärin, ja se nauratti, sain ajatukset muualle, ja hyvän olon tunne palasi.

Olin tottunut ajatukseen, että olen mitätön, ruma ankanpoikanen, joten olin yllättynyt, kun vieniä olikin enemmän, kuin olisin halunnutkaan. Tarjottiin ystävyyttä, kättä ja sydäntä, mutta ei aikani ollut tullut. Pojat olivat minulle aina olleet tasavertaisia kavereita.

Kivikosken Hilma oli onnellinen, Kenneth oli tullut lomalle. Hän kävi paljon meillä, luki koko ajan, minulle oli kertynyt luettavia kirjoja, hän luki silloinkin kun minä olin tanseissa. Ville ei ollut Kenin kanssa ystävällinen, hän kantoi kaunaa kuuseen nostetuista vaatteista. Vaikka kuinka uskottelin, että ei se voinut olla Kenetti, sillä hän on kiltti, Ville piti pintansa.

–Kysyisit edes, ennen kuin syytät. –Toistin moneen kertaan.

–Olishan hän voinut sanoa, jos ei itse ollut tekemässä.

–Puhumallahan asia selviää, kysy, minä en sinun edestä rupea selvittelemään.

–En kysy, mutta ystävää hänestä en huoli.

Hilma oli ennemminkin käynyt meillä, nyt kun Kenetti oli usein meillä äidit keksivät, että tuo Keni taitaa tykätä Eilasta, kun viihtyy niin paljon meillä. Ja vielä kyseli Kennetiltä:

–Onko Eila mieluinen?

Olimme Kenin kanssa vaivautuneita ja punasteltiin. Olimme olleet samalla luokalla koulussa ja tunsimme hyvin toisemme, mielestämme olimme kavereita.

–Voi noita äitejä, näkevät olematonta.

Kennethin loma loppui, hän lähti, emmekä koskaan tavanneet. Hilmakin kohta muutti Paihin.

Syyskuussa 1944 Karjalan rintamalla aseet vaikenivat. Suomalaiset ovat vetäytyneet sodasta pois, muilla rintamilla sota jatkuu. Jatkuu vielä nälkä, kylmä, vaatteita ei ole. Joskus saa jonkun metrin kangasta kupongilla, niistä käsin ommeltiin jotain päälle pantavaa.

Metsätöihin tuotiin Suomen puolella olleita sotavankeja. Kun he saivat tietää, että olemme suomalaisia, tulivat he juttelemaan, yrittivät puhuaakin suomea, mutta ei he sitä paljon olleet oppineet ollessaan sotavankina Suomessa.

–Osaatko sinä vielä puhua suomea, –kyselivät monetkin heistä.

–Tottakai ihmisen täytyy osata äidinkieltä.

–Miltä Suomi näyttää, kyselivät uteliaammat, miten teitä pidettiin siellä?

–Alussa olimme kaikki vankileireillä, mutta sitten jotkut pääsi taloihin töihin. Taloissa isäntäväki oli erilaista, toiset piti paremmin, syötiin talon väen kanssa samassa pöydässä, jotkut kertovat olleensa kuin helvetissä.

Miehet olivat hyvässä kunnossa, eivät he ainakaan kovin pahasti olleet nälkää nähneet. Monet heistä jäi pysyvästi asumaan Karjalaan, kun kotipaikka oli hävitetty ja sukulaiset kadonneet sodanjalkoihin.

–Jos Eeva oliski joutunu Suomen puolelle, jos se täällä ois, oltais me jostaki saatu jottain tietoa, onhan sitä nyt kirjoteltu vaikka minne, – taas kerran äiti sanoi sen ääneen.

Oltiinhan me sitäkin mahdollisuutta pohdittu monta kertaa, jokainen meistä asiaa ajatteli, mutta toimi puhumaton sopimus, että kipeistä asioista ei puhuta.

–Ei kai ihminen jälettömiin katua, –jatkoi hän ääneen miettimistä.

Olin tosiaan kirjoittanut jokaiseen suurempaan kaupunkiin, olettaen, että siellä on evakkokeskus. Jos sellaista ei ollut kyllä kirjeet käsiteltiin joko piirineuvostossa, tai miliisilaitoksella. Ja taaskin vastaukset olivat samoja:” Tietoa ei ole”, “ Tällä alueella ei ole”

Ei ole mikään ihme, että äiti toivoi Eevan joutuneen Suomen puolelle. Oli tavallaan tyytyväinenkin siihen ajatukseen. Me taas yritimme vakuuttaa, että se nyt ainakin on mahdotonta, Sortavala on evakuoitu, olimme saaneet sellaisiakin vastauksia.

Ville aina palasi siihen, että lähdemme Paihin. Minä olin sitä vastaan, Pai oli justiin samanlainen suo, kuin on Malengakin, ihmiset ovat palanneet omiin asuntoihin, eikä meillä mitään asuntoa ollut luvassa.

–“Hätälääkö” sinulla on hätä? Sinulla on työ, miten kauan odotit, että pääsisit veturille. Minun mielestä kannattaisi vielä odottaa, –puhuin järkeä Villelle.

–Sinä olet vain pelkuri!

Äidille tuli vahinko, kaatui ja ranteesta murtui luu.

–Mennään käymään Belomorskissa kirurgin luona, siihen pitää panna kipsi, täällä sitä ei tehdä. Minä lähden mukaan, –koitin puhua äidille.

–Mitä sitä tyhjästä, sijo vain lujalle, kyllä se siitä paranee.

–Minä lähden Paihin katsomaan, kaikki lähtee, –jankutti Ville.

–Eihän sitä yksin voi panna menemään, minä en nyt voi mittää tehdä, menen Villen mukaan.

–No, kun minä jään, niin teidän ei ole myöhästä palata tännekään, jos siltä tuntuu, onhan täällä tämä Villen mökki odottamassa. –Oli turha jatkaa vastustamista, antaa koittaa.

Jäin yksin Malengaan. Ville pääsi sielläkin heti veturin kuljettajaksi. Pai oli yksi niistä Karjalan metsäteollisuuspiireistä, jossa puutavara kuljetettiin alalanssille kapea-raiteista rautatietä. Pohjois Karjalassa vain Malenga ja Virandozero kuljettivat puuta rautateitse, muut metsäteollisuuspiirit käyttivät luonnollisia teitä, uittoa jokia myöten.

–Eila, nyt kun olet yksin, minä muutan sinun tykö.– Tuli Aune Norgord kysymään.

–Tule vain, saammehan helpommin kahdestaan polttopuut.

Asuimme Aunen kanssa meidän mökissä, sähköjä ei vieläkään ollut, kun illalla luimme tuikun valossa, olimme aamulla nokinaamoja. Aamulla täytyi muistaa puhdistaa

sieraimet, sillä sinne sitä nokia kerääntyi niin paljon, että nenä muistutti savupiippua. Joskus kävimme tansseissa, mutta suurimman osan ajasta viihdyimme kahdestaan. Tuli mahdollisuus ostaa yli korttinormin leipää vapaalla hinnalla, joka oli niin kallista, että hyvin piti miettiä, voiko ostaa. Kumpikin lihoimme melko lailla, keksittiin, että alamme keskenämme puhua vain suomea. Nimetkin keksimme, Aune oli Miina ja minä olin Tiina.

Emme kuitenkaan kertonut kenelläkään muille, mutta äidille allekirjoitimme kirjeet "Terveisin Miina ja Tiina". Aune osottautui semmoseksi naurajaksi, minun oli kiva häntä naurattaa kaikenlaisella tyhjänpäiväisellä

Sisämarkkinat vaativat yhä enemmän puutavaraa rakennuksille, kaivoksiin, paperi ja selluteollisuuteen. Hakkuusuunnitelmat kasvoi. Metsäteollisuus vaati lisää työvoimaa. Yhdeksi mahdollisuudeksi nähtiin kolhoosilaiset, joilla talven aikana oli enempi vapaata omista töistä. Lähin kolhoosi oli Njuhtshassa, sille annettiin suoraa Piirineuvostosta suunnitelma, paljonko heidän pitää lähettää kolhoosilaisia, naisia, miehiä ja hevosia talvisesongiksi metsätöihin. Jokaista henkilöä kohti annettiin määrä tehdä neljäkymmentä työnormia, kun sen oli tehnyt, sai lähteä kotiinsa, jotkut halusi jatkaa tienestä.

Talvisesonki jatkui lokakuusta huhtikuuhun.

Työnormit laskettiin ja pidettiin yllä palkkakortilla laskutusosastolla. Normien laskenta oli monimutkaista ja vastuu oli suuri, johtuihan ihmiskohtalo niistä normeista.

Jokapäiväinen leipänormi, sesonkityöläisten työaika, ja palkkakin kasvoi progressiivisesti kahdella eri tavalla, riippuen normien täyttämisestä.

Suora työ: metsänkaato, oksien karsinta, juonto, lastaus, kuljetus, oli hinnoitettu kuutiometristä, riippuen metsän boniteetistä, juonnon matkan pituudesta j. n. e.

Suurin osa metsistä kuului viidenteen boniteettiin, siis hehtaarilla oli puutavaraa 90-150 kiinteää kuutiometriä. (Muistankohan oikein määrän) Näiden näytteiden mukaan saatu suora palkka jaettiin prikaatin kesken ammattitaidon ja ahkeruuden perusteella, joille näytteenä toimi palkkaluokka ja työhön suhtautumiskoeffisientti. Jokaisen palkka jaettuna oman palkkaluokan tariffilla antoi tiedon tehdyistä työnormeista.

Nyt kun tiedettiin normimäärä puolelle kuulle, voimme laskea progressiivisen lisän.

Puolenkuun suunniteltu normimäärä oli 12, seuraavista, yli 12 normin, kymmenen prosentin lisätuotannosta maksetaan 20% progressivistä palkkaa, siitä yli- 30%. Sitten sesonkinormien täyttämistä ja ylittämistä lisämaksu lähti 20 normista, ja kaksin-kertaistui yli 40 normista. Normit täytyi laskea ja pitää yllä tarkasti.

Kaikki nämä monimutkaiset laskut suoritettiin helmitaululla, palkanmaksupäivä ei saanut olla myöhässä, muuten siitä olisi seurannut monenlaiset selitykset omalla työpaikalla ja sitten pankille. Että piti helmitaulun rätistä.

Keväällä äiti palasi Malengaan. Kun Ville ei ole ollut sotaväessä, otettiin hänet lyhytaikaiseen valmennukseen kesäksi.

–Ennen lähtöä puhuttiin, että minä tulisin tänne ja Ville tulee ko päättää palveluksen. Äidin käsi oli vielä kipeä, mutta jos sen kanssa jo kotona pärjäisi, kumminkin ehdotin:
–Eikö mentäisi nyt sinne kirurgin luo.
–Nythän se pitäs särkiä uuvestaan, ja siihen minä en rupia.
–Älä menekkää sitten töihin, mitä sinä saattaisit sillä tehdä, mukavampi meidänkin on tulla töistä, kun on uuni lämmin ja ruoka valmista.
Ville tuli ja toi mukanaan ikäisensä pojan, Valentin Morskoin.
–Mitä sinä tiedät Valentinistä?
–Kysy siltä itseltään.
–Kerro, Valentin, missä sinun vanhemmat asuvat? Missä tulit tuntemaan meidän Villen?
–Ei minulla ole vanhempia.
–Missä olet syntynyt?
–Leninmgradin alueella.
–Onko siellä sukulaisia?
–En tiedä.
–Mitä sinä häneltä kyselet, etkö näe, että hän melkein itkee, –sekaantui Ville suomeksi.
–Tottapahan tiedät, kenet toit.
–Siinä muka nyt prokuraattoria leikkii, – motkotti Ville vielä.

Otin aamulla pojat mukaani henkilöstöosastolle, heidät piti järjestää töihin. Ville sai mennä omalle paikalle veturille. Oli juuri asennettu lokomobiili ja vedetty sähköt tärkeimpiin paikkoihin, konttooriin, kauppaan, klubille, ravintolaan. Valentin sai mennä lämmittäjäksi lokomobiilille.

Valentin oli saanut kasvaa vapaana töistä ja vastuusta, joka-aamuinen työhön lähtö oli yhtä tappelua.

–Mene sinä herättämään se, ei se minua tottele, –tuli äiti minun luo, –kaikkia sitä näkkee, ei oo omien kans koskaan tarvinnu tapella ja tuosta nyt on tuommonen vastus.

–Nouset heti ja menet töihin. Ja muista, oliko vuoro yöllä tai päivällä, töihin mennään. Rokulista rangaistaan, enkä minä sitten enää mitään voi tehdä, –Valentin nousi, lähti töihin, mutta oli happamen näköinen.

Valentinin työ oli vuorotyötä, jos hän oli vapaa päivällä, hävisi hän koko päiväksi. Illalla hän palasi ja kainalossa oli leipälimppu.

–Mistä sait? –Epäilin, että hän on varastanut, sillä ei enää myyty kallista vapaahintaista leipääkään.

–Autoin kaupassa, kannoin laatikoita.

Uskoin tällä kertaa ja vielä monesti tämänkin jälkeen. Hän saattoi tulla perunapussin kanssa, ja oli ollut auttamassa jotakin.

Mutta sitten Valentin alkoi kulkea junilla. Meni Belomorskiin päin menevässä junassa niin pitkästi, että pääsi vastaantulevalla takaisin ja aina hänellä oli jotain tuotavaa.

–Kattokaa nyt näitä Valkan tuomisista. Saahaan vielä hävetä tuon pojan takia. Kyllä sinun pittää puhua sen kans oikein kunnolla.

–Pitiki sinun tuoda hänet tänne, –olin vihassa Villedelle, –aina valehtelee.– Saattaa hänellä jossain olla vanhemmatkin.

–Ei meillä ollut semmoista sopimusta, että hän meillä asuisi, itsehän te heti suostuitte, kun hän pyysi lupaa asua yhden viikon meillä, –puolustautui Ville.

–Niin kai se oli. Olihan se niin surkian näköinen, en hennonnu sitä poiskaa panna. Mutta jos vielä koitettais puhutella sitä, –äidin kävi sääliksi.

Mitä me tiedettiin Valentinista? Oliko nimi edes oikea? Valentin oli omaksunut tavan vaikuttaa säälittävältä. Suora, sinisilmäinen katse, pikainen tunnustus olevansa väärässä, lupa parantaa tapoja. Mutta heti, kun tuli puhe, mistä hän on, voisimmeko jostain löytää hänen vanhemmat, mitä hän muistaa varhaisesta lapsuudesta, meni poika lukkoon.

–En muista.

Oli selvä, ei halunnutkaan muistaa.

–Aika parantaa haavat. Onhan tuo kotona kiltti ja avulias. Minusta vain tuntuu, että kyllä siltä saa oottaa jotain vakavampaa koltosta.– Äiti oli selvästi huolissaan.

Olimme kahden Valentinin kanssa kotona, luulin, että hän paremmin uskaltaa avautua:

–Valentin, on turha kiistää, tiedämme, että sinä varastelet. Emme voi jättää sinua meille asumaan, jos jatkat.

–Minähän näen, että ruokaa ei riitä, en voi katsoa, että äiti ja sinä ette saa kylliksi ruokaa, –pojan silmissä kiilteli kyneleet.

Jokohan Valentin taas näyttelee. En pitäisi ihmeenä, mutta kumminkin pidin velvollisuutena vielä kerran varottaa häntä.

–Et sinä meitä tällä lailla auta. Kaikki elää samalla normilla, olemmehan pärjänneet tähänkin asti, pärjäämme tulevaisuudessakin. Meitä hävettää puhua tästä asiasta, mutta sovitaan viimeisen kerran, jos kosket jotain vierasta tavaraa, älä odota, että käsken sinut lähtemään, lähdet vapaaehtoisesti parakkiin.

Ei Valentin voinut olla varastamatta, kauppias sai hänet kiinni suoraa teosta.

–Ville, nyt minä jäin kiinni varkaudesta, kuinka luulet, sanooko joku Eilalle,– kysyi hän Villeltä, jos Ville vielä suostuisi vaikuttamaan.

–Tietysti sanoo!

–Puhuisitko vielä kerran Eilalle, antaisin kunniasanan, että en koskaan koske vieraisiin tavaroihin. Teidän äiti on hyvä ihminen, hän varmaankin suostuisi.

Kyllä Villekin oli saanut kyllikseen Valentinin valehtelusta ja varastelusta.

–Ei se enää auta,– sanoi Ville.

Kun tulin töistä, oli Valentin lähtenyt parakkiin. Hyvä näin. Olisinko kestänyt loppuun asti, tällä kertaa äiti ei sekaantunut, hän tiesi, että olisi taas antanut periksi Valentinin sinisilmäisen katseen edessä.

Seuraavan kuun alussa Valentin ei tullut kassalle lunastamaan ruokakortteja. Kutsuimme talonmiehen, että saisimme tietää, minne Valentin on joutunut. Siitähän parhaiden tiesi, että ihmiselle on jotain tapahtunut, kun ei lunasta kortteja.

–Missä Morskoi on, kun ei ole tullut kortteja hakemaan?– Kysyi Noora.

–Morskoi varasti yhdeltä mieheltä loppukuun kortit ja leivän kaapista. Miehet pieksivät hänet ja hän istuu nyt talon vintillä, ei kehtaa tulla sieltä pois, on niin pahoilla mustelmilla.

–Sanokaa hänelle, että tulisi luukulle, ei hänen tarvitse näyttäytyä, jos ei halua, luukulta ei kukaan näe.

Kun Valentin tuli luukulle, näin hänen verestävät silmät ja mustaksi hakatut kasvot. Se on ollut raakaa kasvatusta.

–Oletko käynyt lääkärissä ja tehnyt rikosilmoituksen pahoinpitelystä? –Kysyi Noora.
–Minä olen rikollinen, sain siitä maksun, ei tähän tarvitse sotkea viranomaisia.
Kerroin äidille mitä Valentinille on tapahtunut.
–Ei siitä vielä ole yksin eläjäksi, ois pitänyt jättää vielä meille, jos sinä sitteki olit liian kova sille. Mitenkä se lapsirukka nyt pärjää.
Siinä taas nähtiin, ei sitä enää voinut kestää, kohta olisimme olleet osallisia, kun ei tehty mitään. Muutenkin tunsimme syyllisyyttä, kun emme voineet mitenkään vaikuttaa.
–Mutta kun hän ei halunnut ymmärtää ja hyväksyä meidän sääntöjä.–Vakuutin enempi itseäni.
–No jospa se sai opetuksen, kyllä se meillä saa käyvä, en minä enää vihassa ole.
Ville oli tavannut Valentinin ulkona.
–Älä kysele mitään, minä häivyn täältä. En voi tavata äitiä ja Eilaa. Kerro heille terveiset ja sano, että minä pyydän anteeksi. Minun oli hyvä olla teillä.
Morskoi katosi samalla lailla, kun oli tullutkin.

Metsäeollisuuspiiri oli kuin junanvaihtoasema. Ihmiset saapui joukkoina: yhdet palasivat evakosta, toisia saapui karkoitettuna kotiseudulta, tuli värvättyjä metsätöihin Valkovenäjältä, sesonkityöläisiä kolhoosista. Joukko vain sitten sulii, väheni, ihmiset hakivat jotain pysyvää elämästään. Joitakin jäi asumaan pysyvästi.
Suomalaisia perheitä ei montaa ole. Melkein kaikki ovat lähteneet etelä Karjalaan. Martta Skuba ja hänen tyttäret Margareeta ja Seija, Ahosen Aili hänen tytär Sonja ja poika Unto, Kärkkäisen Emmi, jäätyään yksin hän meni naimisiin Suomessa sotavankina olleen Bondarenkon kanssa, Marjamäki Aino, Tenhot ja me. Kaikki nämäkin perheet myöhemmin lähtivät pois. Jatkuu meidän, nuoremman sukupolven venäläistyminen, vain äidit puhuvat keskenään suomea. Meidän kutsumanimetkin lausutaan niin, miltä ne kuulostavat venäläisistä: äiti on Anna, Ville– Vasja, minä milloin mikäkin, Ella, Alla. . .

Kaikilla parakkikylillä ei ollut omaa maantieteellistä nimeä. Rautatietä rakennettaessa matkan varrelle rakennettiin parakkeja, joiden osoite oli sen mukaan, millä kilometrillä Belomorskista parakit oli. Niin syntyi parakkikyliä 126-lla kilometrillä, 127-llä, 131- llä kilometrillä, samoin metsäsavottojen nimet olivat vain kilometrin mukaan, ennen kuin pienemmät hakkuupaikat yhdistettiin metsäeollisuuspiireihin.

126-lla kilometrillä suurin osa asukkaista oli Ukrainasta karkoitettuja kulakkeja, tai pakkosiirtolaisia. Aivan sodan loppuvaiheilla tämän parakkikylän asukkaat siirrettiin sen aikaiseen keskuksen 131-lle kilometrille, monet heistä kaukonäköisesti tekivät mökkinsä Malengajoen rannalle tulevan keskuksen alueelle. Rakennusmateriaalia ei ollut, mutta nykyinen johtaja direktööri Fljugrant omalla vastuulla antoi käyttää rakennukseen pinlautoja. Käytti hyväksi myös sellaista mahdollisuutta, että raakapuuta, josta tehdyt laudat menivät kattojen ja lattian rakentamiseen, ei näyttänyt suunnitelman täyttämiseen, mutta palkka ja muut kulut tuottamiseen meni tuotantohintaan lisäkustannuksena. Sitäkään ei voinut paljon harjoittaa, sillä verovirasto olisi suurentanut budjettiin kannettavan osuuden tällä hinnalla, koska kustannukset eivät kuuluneet puutavaran toimitukseen, vaan olivat tavallaan investointeja, joihin ei ollut määrärahoja.

Parakit 126 kilometrillä aidattiin piikkilangalla ja sinne tuotiin saksalaisia sotavankeja. Vanginvartijana toimi sotilasyksikkö kaikkine armeijan järjestelyineen Tulihan tansseista

elävämpiä, kun siellä alkoi käydä sotilasnuorukaisia ja heidän upseereja. Käytöksestä huomasini selvästi, että rintamalla olleet elivät lain mukaan "kaikki on sallittu". Enhän toki voi mennä sanomaan sitä kaikista rintamamiehistä, mutta juuri tässä se oli niin.

Kun kirjanpito-osasto oli iltaisin kiinni, oli vain yksi puhelin, josta pääsi asioimaan, sen vierellä oli järjestetty päivystys työpäivän päätyttyä. Kun henkilökuntaa oli vähän, jouduimme useinkin päivystämään.

Usein iltaisin tuli soittamaan, tai muuten aikaansa viettämään vankileirin päällikkö kapteeni Kovaljov, tasanen ja sympaattinen mies, kyseli kaikkea elämästä. Minä kerroin ikävämmit asiat höystäen huumorilla. Joskus Kovaljov tuli surulliseksi, joskus häntä nauratti.

Kerran Kovaljov oli vakava, kun hän puhui minulle:

–Olen kuullut melko paljon kohtalostasi, monissa paikoin olin aivan järkyttynyt enkä saanut yölläkään unta, mutta en haluaisi, että sinä saisit lisää kolhuja ja pettymystä. Olet jo aikuinen, nätti tyttö, edessäsi on elämä ja tietenkin rakkaus. Olen kuullut, että meidänkin upseereista jotkut katsovat sinua sillä silmällä, mutta ole varovainen, älä anna tunteillesi valtaa.

Minun kanssa ei kukaan aikuisista ollut puhunut tuolla lailla, olin vaivautunut ja punastelin.

–Älä punastele, minun työpaikka kohta vaihtuu, muutan pois, mutta haluan sinun tietävän, että upseerin vaimoehdokkaan papereiden tulee olla puhtaat. Et sinä ole mihinkään syylistynyt, mutta mandaattikomissio ei hyväksy sinua upseerin vaimoksi. Olet syntynyt ulkomaalla, isäsi on vangittu, vaikka syyttömästäkin, seuraa se tieto aina sinun mukana. Älä ryhdy mihinkään suhteisiin upseerien kanssa.

–Mitä tuo muka tarkoittaa?

–Älä kysele, tee niin kuin neuvon. En tiedä, tavataanko me koskaan, minun viimeinen toivomus olisi, älä mene naimisiin Malengassa. Mene kaupunkiin, jatka opintoja, olet hyvin kiinnostava ja älykäs, älä hautaa itseäsi tänne korpeen.

–Kiitos. En osannut muutakaan sanoa.

En minä voinut minnekään kaupunkiin lähteä, en olisi voinut jättää äitiä ja Villeä.

Tansseissa kävin melko ahkerasti, olishan sieltä aina saattajakin lahtenyt mukaan, mutta kun kuljettiin sakissa, ei kukaan tiennyt, kenellä oli seuralaisia. Äiti vain oli vihassa:

–Tansseissa rupesi hyppäämään, eikä aamulla jaksais nousta ylös.

Ei äidin tarvinnut koskaan toistaa sitä, se meni perille minun uppiniskaiseen päähäni kerralla.

–Paljonko kello on?– Aloin jo aamukuudesta kysellä.

–Nuku vain kuus se vasta on.

Kohta kysyin uudestaan, ja niin joka puolen tunnin välein.

–Hyvä ihme, mitä tuo tuommonen nyt on? Mikä sinua hyppyyttää?

Äiti ei muistanut, että oli moittinut minun tansseissa hyppäämistä, mutta se oli varmaa, että enää koskaan minua ei tarvitse herättää.

Saksalaiset sotavangit olivat metsätoissa, heilläkin toimi palkitsemis-systeemi paremmista työtuloksista. Kun se systeemi oli heille aivan outo, asioivat he meidän laskutusosastolla. Tuli saksalainen kirjanpitäjä ja hänellä oli mukanaan tulkki, venäjää puhuva Leo. Usein jotkut miehet kiusasivat Leoa:

–Leo, oletko sinä fasisti?

–En ole fasisti, -aivan tosissaan vakuutti Leo.

–No aivan semmoinen pikkufasisti, –kiusasi mestari. Ja Leolle tarttui liikani “pikkufasisti”

Ei venäläiset osoittaneet mitään vihamielisyyttä saksalaisia kohtaan. Saksalaiset olivat vihollisia silloin, kun heillä oli ase käsissä. Nyt vaikeissa olosuhteissa oli heidän joukossa paljon heikkoja ja keripukkiin sairastuneita. Saksalaiset eivät kestäneet kylmää talvea ja huonoa ruokaa, vaikka sanottiinkin, että ruokanormit heillä on paremmat kuin meillä. Kesällä upseerit toivat mukanaan tansseihin sotavankeja soittamaan ja tanssimaan. Heillä oli oma orkesteri, jousisoittimet he olivat tehneet itse. Fiksusti pojat tanssivat, vaikka heidän jaloissaan olivatkin” Shanghait”, puupohjaiset kangaskengät. Ei kukaan muistellut, että oltiin oltu tulilinjojen eripuolilla. Poikien välille saattoi syntyä tappelua aivan muista syistä, kun väki oli niin monenlaista, loukkaannuttiin hyvin vähästä. Kun saliin tulivat sotavangit ja heidän vartijat, saattoi huimapäinen upseeri Belokurov huutaa ovelta:

–Roskat pois! Se oli vain semmoista tyhmää huumoria.

Metsätöihin oli lähetetty muuallakin palvelevia sotilaita, he ottivat heti nokkiinsa:

–Kuka tässä on roskaa? Itse veljeilet sotavankien kanssa, et ole sodassa ollutkaan, kannat sisäasiain ministeriön palvelussa olevien uniformua punaisten olkalappujen kanssa, ja keppikin on vain mahtia tukemassa.

Se oli Belokurovista liikaa. Haavoittunutta jalkaa ontuen oli hän heti vastassa keppi ojossa. Salissa oli tyttöjä vähemmän kuin poikia, sekin saattoi olla tappelun syy. Kun sotavangit näkivät, että heidän vartijoilla on nokka veressä, sotkeutuivat hekin tappeluun. Hyvin koulutetut, kuriin tottuneet, he heti järjestäytyivät eturintamaan.

–Soittakaa joku Kovaljoville, he eivät kuuntele ketään, kohta tappavat toisensa,

–hätääntyi naispuolinen väki.

Kovaljov tulikin heti, sai tappelun loppumaan. Ei tapahtumasta varmaankaan minnekään ilmoitettu, sillä siitä ei tullut mitään erikoisia seurauksia, jotain sisäistä kurinpalautusta. Vankeja ei sen jälkeen enää tansseihin tuotu.

Olemme saaneet uuden pääkirjanpitäjän, vanhempaan ikäluokkaan kuuluva, monta vuotta sodassa ollut, kotoisin Vologdan alueelta, Vinogradov, jo ennen sotaa työskennellyt Karjalan metsäteollisuudessa.

Minun nimi oli hänelle vaikea, hän nimittää minua Iolaksi, paperinnurkkaan toimeksiantavan määräyksen kirjoittaa Elalle. Nooran sisko, Norma on tullut armeijan palveluksesta, jossa oli toiminut suomenkielen tulkkina, ja on nyt myös kirjanpito–osastolla, ensimmäisenä lisää Iolaan pienentävän suffiksin “otshk” ja nimeni muuttuu melkein kolmeksi kymmeneksi vuodeksi “Jolotshkaksi”. Jolotshka –tarkoittaa kuusta, kuusi, pieni kuusonen.

Kun olemme saaneet palkat maksettavaan kuntoon ja eriteltyä se kohteittain: hakkuu, juonto, kuljetus alalanssille, lastaus vaunuihin, muiden apupalouksien palkkakustannukset, niin kuin, hevosten ja lehmien hoitoon, asuintalojen ja katujen ylläpito, remonttiverstas, lasten päivähoito. Sitten sama palkka sisällön mukaan: hinnoitettua, päiväpalkkaa, urakkapalkkaa, kuukausipalkkaa, progressiivinen korotus, sesonki korotus, maksettu täysipäiväisestä yhteiskunnallisesta toiminnasta keskimääräisen päiväpalkan mukaan, vuosilomamaksut, sairaslomat jne, pidätykset

palkasta: tulovero, lapsettomuusvero, Valtion laina, toimeksi annetut oikeuden päätökset, tulee Nikolai Pavlovitsh pyytämään:

–Jolotshka, lyö pääkirjat kiinni, en voi katsoa, kun nuo nokkii tuota helmitaulua. En tiedä, olisinko laskenut joutuimminkin kun varapääkirjanpitäjä ja toiset kirjanpitäjät, mutta se minun tapa käyttää helmitaulua, josta sain irti moninkertaisen äänen, enkä tehnyt virheitä, oli mieluista pääkirjanpitäjälle.

Lapsettomuusverosta puheen ollen, sodan viimevaiheissa on säädetty laki, jonka mukaan lapsettomuusvero on 6% palkasta, jos on vain yksi lapsi vero on 1% palkasta.

Samanaikaisesti asetetaan, että yksinhuoltajaäiti saa pienen apurahan joka kuukausi. Jos syntyy avioton lapsi, lapsen syntymätodistukseen paikan, jossa on isännimi, saa jättää tyhjäksi, vetää siihen viivan, tai ilmoittaa isännimi tahdon mukaan, mutta ilman sukunimeä. Tarkoitus on varmaankin nostaa lasten syntymämäärä.

Ei ollut lomakkeita, saimme vain yhden malliksi ja kun oli vain yksi kirjoituskone sihteerillä, jouduimme kaikki lomakkeet piirtämään käsin, taseen ja kymmeniä liitteitä siihen. Se oli minun tehtävä, jaksoin kalkkeripaperin läpi painaa kerralla useamman kappaleen.

–Vo, vo, siinä minun tietokone, –hoki Nikolai Pavlovitsh.

Olin joutuisa, en tehnyt virheitä ja vaikka minulla ei kovin paljon ollut kokemusta, teoriaa senkään vertaa, saatoin huomata, jos jossain liitteissä eivät tiedot täsmänneet taseen ja toisten liitteiden kanssa.

Jos pääkirjanpitäjä etsi “muistiinpanokirjaansa”, “tietokonetta” tai “oikeaa kättä” koko konttoori tiesi, että Jolotshka ei ole paikoillaan.

Kirjanpito-osastolla seisoi, niin kuin ennenkin, paksu savupilvi, se teki minut aivan sairaaksi. Tytöt, sihteerit ja normeeraja, kumpikin myös polttivat, neuvoivat minua:

–Sinun pitää itsesi myös ruveta polttamaan, niin et sitten kärsi.

Opetellaan ensin tekemään sätkä. Sen opin aivan ensimmäisellä kerralla, mutta kun yritin polttaa, pää meinasi mennä aivan sekaisin.

–Seuraavalla kerralla ota taskuun leivänpala, heti sätkän jälkeen haukkaa leipää, niin kuin juoppo ottaa “sakuskaa” vodkan päälle.

Koitin vielä joskus senkin jälkeen, mutta ei se sopinut minulle ollenkaan. Monet vuodet jouduin kärsimään toisten tupakoimisesta.

Sodan aikana oli tapa kirjoitella sotilaille kirjeitä. Minäkin harrastin kirjeenvaihtoa, se saattoi olla harmitonta pikkutytön kirjoittelemista aikuisille sotilaille, jotka olivat kadottaneet yhteyden omiin lapsiinsa. Tai sitten metsäteollisuuspiirissä paljon vaihtui työläiset, yhdet lähti ja jossain sattumalta kertoivat Karjalan asukkaista, tytöistä, joita olivat tavanneet metsätöissä ollessaan. Minulle alkoi tulla melkoinen määrä kirjeitä, kohteliaana ihmisenä vastasin jokaikiseen kirjeeseen. Monen kirjeenvaihtajan kanssa kirjeenvaihto katkesi heti alkuunsa, mutta joitakin muistan vielä nytkin. Yhtenä kirjeenvaihtajana oli venäjänkielen opettaja. Kirjeisiini sain ammattilaisen kommentit, jokaisen virheen hän käsitteli perinpohjaisesti. Jotain tämän tapaista hän kirjoitti: “Kirjeesi ovat hauskoja, sanavarasto on laaja. Jokaista kirjettä odotan mielenkiinnolla. Et tee kirjoittaessasi juuri ollenkaan virheitä, vaikka kerrotkin lyhyestä koulutuksesta. Yksi asia ihmetyttää, joskus sanojen järjestys lauseessa on kuin vieraskielisellä, mistä se voisi johtua”.

0 – 1 opettajan hyväksi, olin allekirjoittanut kirjeeni “Jolotshka” joka ei puhu kansallisuudestani mitään. Vaikka en suomenkieltä juuri ollenkaan puhu, mitä joskus äidin kanssa, on venäjänkieleenkin jäänyt pysyvä vieraskielinen vivahdus. Yhdellä metsäpunkilla oli metsätöissä sotilaita, vaikka rahat sopimuksen mukaan siirrettiin suoraa osaston tilille pankin kautta, palkkalistoille tehtiin jako työajan ja työmäärän mukaan sotilaiden kesken. Sotilaskirjurilla ei ollut kokemusta monimutkaisesta palkanjakolaskusta, hän toi palkkalistansa minun laskettavaksi. Kerran tuli sotilas, jätti palkkalistat minulle ja lupasi huomenna tulla noutamaan, en joutanut siinä katsomaan, mitä hän toi, vasta myöhemmin huomasin palkkalistojen päällä kirjekuoren, johon aivan oikein oli kirjoitettu nimeni. Aukaisin kirjeen ja sain ihmetellä, kirje oli kirjoitettu hyvällä suomenkielellä, kirjoittajan täytyi olla suomalainen, sisällöstä huomaan, että hän on minua seurannut pitemmän aikaa. Mutta kuka hän on? Muistissani menee kuvia vihreistä tai oikeastaan haki-värisistä sotilasasuista, harmaista mantteleista, silmiä, sinisiä, harmaita, ruskeita . . . En ketään muistikuvistani voi yhdistää kirjeeseen

–Tuleeko vastaus?– Kysyi poika seuraavana päivänä hakiessaan palkkalistoja.
–Kenelle? Kylämökkiin vaarille?

Jonkun aikaa kirje vaivasi, tunsin syyllisyyttä, mutta ujouteni takia en uskaltanut kysyä, kuka oli kirjoittaja. Vastassa taisi olla samanlainen, enkä koskaan saanut tietää, kuka kirjoittaja oli. Täytyy tunnustaa, että kirje oli kauniisti kirjoitettu. Yksi kirjeenvaihtajista tuli katsomaan inkognito,tietämättäni, sitten sain häneltä kirjeen.

1. Terve, Jolotshka !

Kävin lauantaina katsomassa sinua. Et ole ollenkaan sellainen, kun annoit ymmärtää kirjeissä. Tanssin monta tanssia kanssasi, etkä sinä edes arvannut, vaikka koitin antaa merkkejä. Sinunlaisista tytöistä ei koskaan tule kunnan vaimoa. Yhtenä iltana sinulla oli niin paljon tanssipartnereita, etten tahtonut saada vuoroa ollenkaan. Jokaisen kanssa keskustelit, kaikille hymyilit, mutta minun kanssa et vaihtanut juuri sanaakaan. En tahdo jatkaa kirjeenvaihtoa, olen pahoillani.

Jää hyvästi, Sergei.

Lue seuraava osa Töllin Tyttö -kirjasta ensi viikolla Etusivun Lukunurkassa!
Löydät Etusivun Lukunurkan osoitteesta <http://lue.etusivu.net>